

סדר נזיקין

יצירה של דב אברמסון

יחידה 1: ארבעה אבות נזיקין

השנה בחרנו ללמוד משניות מסדר נזיקין, הכולל עשר מסכתות המבררות היבטים שונים של נזיקין.

- ❖ איזו מילה מתחבאת במילה – "נזיקין"? הסבירו מה משמעותה?
- ❖ חשבו אלו דברים יכולים לגרום לנזק?
- ❖ תנו דוגמאות לנזקים שגרמו לכם או שאתם גרמתם.
- ❖ האם ניתן למנוע גרימת נזק? כיצד? תנו דוגמאות.

נזק הוא הפסד, קלקול, או פגיעה בשלמות של דבר. החוק מגדיר נזק, כאובדן חיים, אובדן רכוש, אובדן נוחות או אובדן שם טוב. אדם שנפגע וניזוק יכול לתבוע את האדם שגרם לו נזק ולקבל פיצוי כספי אך, הוא נדרש להוכיח שאכן נגרם לו נזק.

1. לפניכם תמונות: ציינו מהו הנזק? מי גרם את הנזק?

הנזק : _____

 מי גרם : _____

הנזק : פיצוץ
 צינור ביוב
 מי גרם : _____

הנזק : _____

 מי גרם : _____

הנזק : _____

 מי גרם : _____

הנזק : _____

 מ' ארם : _____

הנזק : _____

 מ' ארם : _____

הנזק : _____

 מ' ארם : _____

הנזק : _____

 מ' ארם : _____

2. מיינו את הנזקים שבתמונות בטבלה הבאה לפי הקריטריונים הבאים :
 (אפשר להוסיף דוגמאות נוספות)

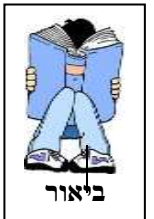
נזקים שאדם גורם בצירוף כוחות היצוניים	האדם המזיק [בגופו או בכלי]	מכשולים ותקלות ברשות הרבים	חיות מזיקות [בקרן, רגל, שן]
	תאונת דרכים		

המשנה הראשונה שנלמד היא המשנה הראשונה בסדר נזיקין, המשנה מופיעה מסכת בבא קמא, פרושה השער הראשון
לק א' של המשנה, בבא קמא, פרק א משנה א:

ארבעה אבות נזיקין:	
והבור	השור
וההבער	והמבעה

ארבעה אבות נזיקין - סוגי הנזקים מתחלקים לארבעה סוגים. **שור** - שם כולל לכל הנזקים שחיות יכולות לגרום בקרן, או ברגל או בשן **בור** - שם כולל לכל מכשולים ותקלות שאדם גורם ברשות הרבים **המבעה** - שם כולל לכל הנזקים שאדם גורם בין כוונה ובין בלי כוונה [שוגג] בין בגופו ובין ידי מכשירים. **וההבער** - אש, שם כולל לכל הנזקים שמתפשטים וגורמים לנזק כגון: אש, מים, רוח [לעתים אנשים יכולים להיות אחראים ולעתים לא].

כדאי לדעת:
אנחנו פירשנו את המבעה - כנזקי אדם, כפי שפירש בגמרא רב, שהוא כינוי של רב אבא בר איבו. רב היה חכם מתקופת התלמוד. במקורות חז"ל קיימים הסברים אחר **למבעה** לדוגמא: "נזקי שן" נזקים הנגרמות מחיה כשהיא אוכלת משדה אחר. נזק זה זכה לקריטריון נפרד מ"שור", היות ויש בו הנאה ואילו נזקים אחרים של חיות בקרן או ברגל - אין בהם הנאה.

ניתוח הטקסט:

3. אילו סוגי נזקים עלול לגרום:

השור- _____

הבור- _____

האדם המזיק - _____

השריפה- _____

4. מהו "אב" ? ומי יכולים להיות "ילדיו" ?

5. חשבו אלו דברים בימנו מקבילים ל:

לשור: _____

לבור: _____

האדם המזיק: _____

לשריפה: _____

6. מה המטרה של החלק הראשון במשנה ?

שאלות הבנה :

7. שור, הבור, ההבעה, וההבער :

A. מדוע המשנה לא נותנת הגדרה רחבה אלא מביאה דוגמא והופכת אותה לעקרון ?

B. מדוע דווקא ארבע דוגמאות אלו?

8. חשבו, מדוע המשנה חילקה את הנזקים לארבעה דווקא? למציאת התשובה על שאלה זו

השלימו את הטבלה הבאה:

<p>במה שונה השור מהבור והאש [ההבער]?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>חשבו במה דומה השור לאדם המזיק [הבעה]?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>השור : חיות מזיקות [קרין , רגל, עין]</p>
<p>במה שונה הבור משור, האדם המזיק [ההבעה] האש [הבער]?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		<p>הבור : מכשולים ותקלות ברשות הרבים</p>
<p>במה שונה האדם המזיק מהשור, בור?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>חשבו במה דומה האדם המזיק לשור ולאש [ההבער]?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>ההבעה: האדם המזיק [פאסו או כפלי]</p>
<p>אדם המזיק [ההבעה] במה שונה : _____</p>		<p>ההבער : נלקים שאדם גורם בצירוף כוחות חינוניים</p>

9. הסיקו מסקנה: האם כל האבות חינוניים או האם אפשר לוותר על אחד ולאחדו עם אחר ? נמקו.

חלק ב' של המשנה , בבא קמא, פרק א משנה א :

המשנה בחלק השני מבררת בדיוק את הדומה והשונה בין אבות הנזיקין, במטרה להוכיח את נחיצותם של כל ארבעת האבות :

לא הרי השור כהרי המבעה	כהרי האש שאין בו רוח חיים
ולא הרי המבעה כהרי השור	כהרי הבור שאין דרכו לילך ולהזיק
ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים	
ולא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק	

10. א. חישבו מי אחראי על נזקים הנגרמים בכל מקרה – נמקו !

השור _____

הבור _____

המבעה - [נזקי אדם] _____

ההבער (האש) _____

11. חישבו מדוע חשוב לדעת מי אחראי בכל אחד מן הנזקים הללו? _____

חלק ג' של המשנה , בבא קמא, פרק א משנה א :

הצד השווה שבהן : שדרכן להזיק ושמירתן עליך וכשהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.

12. מה פירוש "הצד השווה"? הקיפו את התשובה הנכונה :

- הנזק הכי "שווה" – הכי פחות גרוע
- המכנה המשותף בין כל סוגי הנזקים שהוזכרו
- מה מחיר הנזק ? איך קובעים את הפיצוי?
- קשה להשוות בין נזק לנזק ולהגיע להסכמה.

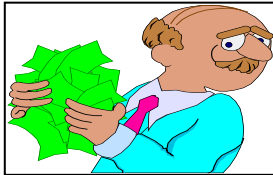
13. הסבירו במילים שלכם את הציטוטים מהמשנה – התייחסו על מי ולמי מדברים :

_____ : "שזרכן להזיק"

_____ : "ושמירתן עליך"

14. לפניכם משפט אחרון מהמשנה, מתחו קו בין המילים להסברים :

התשלומים הקבועים בחוק על נזקים שונים (פיצוי).	חב
מהתוצרת הטובה ביותר.	המזיק
חייב.	תשלומי נזק
זה שאחראי על הנזק.	מיטב הארץ

15. הסבירו את המשפט האחרון במשנה :

"וכשהזיק, חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ".

16

_____ . חישבו מדוע הפיצוי צריך להיות "ממיטב הארץ" ?

זמן התבוננות : אחריות

בשיעורים האחרונים עסקנו בשאלת הנזקים השונים שיכולים להיגרם לגופו של אדם או לרכושו. אולם בסוף המשנה מופיע המשפט המעניין הבא:

דרכן להזיק ושמירתן עליך

- עפ"י משפט זה דברים שונים מטבעם להזיק אך אם יזיקו או לא – זה תלוי בבעליהם. על כל אחד מוטלת אחריות לשמור על חפציו שלא יזיקו לאחרים- האם אומרים עליכם שאתם ילדים אחראים / לא אחראים? על מה אתם אחראים? איזו אחריות מוטלת עליכם? (בבית? בבית הספר? בין החברים?)
- על-פי החוק הפלילי בישראל "אין ילד אחראי למעשיו קודם שמלאו לו תשע שנים" (לכן גם לא ניתן להעמידו לדין) האם אתם מסכימים עם קביעה זו?
- עפ"י ההלכה היהודית בנות אחראיות למעשיהן החל מגיל בת המצווה (12) ובנים אחראים למעשיהם החל מגיל בר המצווה (13). מדוע לדעתכם יש הבדל בין גיל האחריות של בנים ושל בנות? האם אחריות קשורה בעיניכם במין או בגיל?
- הוגים רבים שמו לב כי המילה אחריות כוללת בתוכה את המילה "אחר" – כלומר – האחריות כרוכה בחובת שמירה על "האחר" – מתי לדעתכם יש לכם אחריות כלפי מישו אחר ומתי הוא צריך להיות "אחראי על עצמו"?

"לאחת הבעיות הכואבות שלנו יש שם, שם פרטי ושם משפחה. זהו צירוף שתי המלים "יהיה בסדר". צירוף המלים האלה, שרבים מאיתנו שומעים בחיי היום יום של מדינת ישראל, הוא בלתי נסבל. מאחורי שתי המלים האלה חבוי בדרך כלל כל מה שלא "בסדר": יהירות ותחושות ביטחון עצמי מופרז, כוח ושררה, שאין להם מקום. ה"יהיה בסדר" מלווה אותנו כבר זמן רב, שנים, והוא סממן לאווירה הגובלת בחוסר אחריות ברבים מתחומי חיינו. ה-"יהיה בסדר", אותה טפיחת כתף חבר'מנית, אותה קריצת עין, אותו "סמוך עלי", הוא סממן לחוסר סדר ומשמעת, למקצועיות שאיננה, לבטלנות שישנה.

אווירת ה"חפיף" היא, לצערי הרב, נחלת ציבורים רבים בישראל, לאו דווקא בצה"ל. היא אוכלת בנו בכל פה. ואנחנו כבר למדנו בדרך הקשה והכואבת ש"יהיה בסדר" פירושו שהרבה מאוד לא "בסדר". יצחק רבין (מתוך נאום בטקס סיום מחזור של ביה"ס לפיקוד ומטה, 1992).

- דונו בכיתה בדבריו של יצחק רבין, מתי נאמר לנו (ומתי אמרנו) "יהיה בסדר" והאם היה בכך חוסר אחריות?

דיוני מקרה – גבולות האחריות

לפניכם מספר מקרים. קיימו בכיתה דיון משפטי ובו שופט, תובע ונתבע. הציגו את המקרים בבית המשפט, תנו פסק דין ונמקו.

מקרה א'

ממרפסת דירה ברחוב ארבע הארצות בתל אביב, נפל אל הרחוב עציץ שהיה מונח על גבי המעקה. העציץ פגע ברכב חונה ולרכב נגרם נזק – מכסה המנוע התעקם וצריך היה לתקן את הנזק אצל פחח רכב. עלות הנזק נאמדה ב-3500 ש"ח. בעל הרכב תבע את דיירי הבית ממנו נפל העציץ, אך טענתם בבית המשפט הייתה – "דברים כאלו קורים ואין מה לעשות..."

על מי מוטלת האחריות לנזק?

האם ניתן היה למנוע את הנזק? כיצד?

האם מי מהצדדים התרשל?

מקרה ב'

במושב עין זיון ברמת הגולן, בחורף, בעת סערה יוצאת דופן בעוצמתה, עף מגג אחד הבתים דוד שמש וצנח על גבי חומה שהפרידה בין שני בתים. החומה ניזוקה והשכן תבע את בעל הבית אשר ממנו "עף" דוד השמש, בגין הנזק שנגרם. טענת בעל הדוד הייתה כי הדוד היה מקובע [מחובר] היטב וכי הרוח שהעיפה את הדוד הייתה לא רגילה וחזקה בהרבה מהצפוי.

על מי מוטלת האחריות לנזק?

האם ניתן היה למנוע את הנזק? כיצד?

האם מי מהצדדים התרשל?

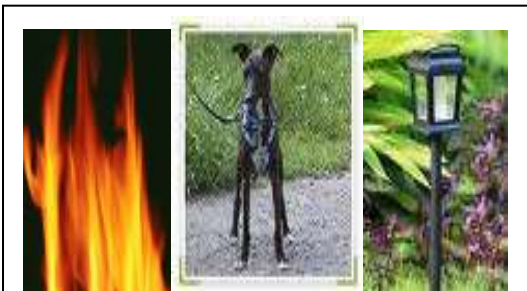
מקרה ג'

בגן אירועים בשרון נערכה מסיבה בערב. אל המסיבה הגיע אדם עם כלבו. את הכלב רתם האיש לעמוד עליו היתה מותקנת עששית נפט, כחלק מתאורת המקום, תאורת נוי. כאשר הכלב ניסה להגיע למזון שהיה בקרבת מקום, הפיל את העמוד עם העששית, העששית נשברה ופרצה כתוצאה מכך, דלקה במקום. הנזק אמנם לא היה גדול אך חלק מהציוד נשרף. בעל הכלב טען כי כנגד שבירת העששית הוא מוכן לשלם אך לא על נזקי השריפה.

במה דומים נזקי האש לנזקי הרוח? במה הם שונים?

על מי מוטלת האחריות במקרה זה?

האם מי מהצדדים התרשל?

יחידה 2 : א'להו תס? וא'להו נוצר?

לפניכם שני מקרים, קראו וענו על השאלות:

מקרה א :

☒ **שוטר תנועה עצר נהגת שעברה באור אדום.** הנהגת התנצלה ואמרה שהיא החלה לחצות את הצומת באור צהוב, וכשהייתה באמצע הצומת הרמזור התחלף לאדום. בנוסף היא ציינה שזו העבירה הראשונה שלה. השוטר בדק ואכן לא היו לה עבירות קודמות.

מקרה ב :

☒ **שוטר תנועה ראה נהג שעבר באור אדום.** האדם ניסה לברוח מהשוטר, אך השוטר הצליח לרשום את מספר האוטו. הוא בדק במשרד התחבורה והתברר שמדובר בעבריין תנועה ידוע.

1. שני הנהגים עברו אותה עבירת תנועה

- א. האם צריך להיות הבדל בענישה בין שניהם ? מדוע ?
 ב. לדעתכם, איזה עונש כל אחד מהם צריך לקבל?

עניין דומה נידון בתורה בספר שמות, בפרשת משפטים פרק כא פסוקים כח-ל. מפסוקים אלו למדו חז"ל את עקרונות הענישה של עבריין שעבר עבירה ראשונה, לעומת עבריין שעבר כבר הרבה עבירות והוא נקרא "מועד" לפשוע.

2. קראו את הפסוקים הבאים ומלאו את תיבות הטקסט :

כח וְכִי-יִגַח שׁוֹר אֶת-אִישׁ אוּ אֶת-אִשָּׁה,

וְמָת

סָקוּל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר,

וְלֹא יֵאָכֵל אֶת-בְּשָׂרוֹ,

וּבֵעַל הַשּׁוֹר, נָקִי.

מה קרה? _____

מה העונש? _____

מידת האשמה של בעל השור : _____

מה קרה _____

מה העונש? : _____

מידת האשמה של בעל השור : _____

כט ואם שור נגח הוא מתמל שלשם,
והועד בבגליו ולא ישמרנו,
והמית איש, או אשה
השור, יסקל,
וגם-בגליו, יומת.
ל אם-כפר, יושת עליו-
ונתן פדין נפשו,
ככל אשר-יושת עליו.

(שמות, פרק כא פסוקים כח-ל)

3. מדוע בעל השור הראשון נקי מעונש ואילו בעל השור השני נידון למוות המומר לכופר [נסף לפדיון

נפש] ?

מלאו את משפט המסקנה:

בעל השור שנגח מספר פעמים נידון כמי שהוא בעצמו _____

היות והוא _____ על השור, והוא לא דאג למנוע את האסון.

בלשון חכמים השור הראשון נקרא שור תם והשור השני נקרא שור מועד

הסבירו מדוע הם נקראו כך ?

שור תם : _____

שור מועד : _____

כדאי לדעת :

שור הוא הזכר של הפרה, חיית משק חקלאי ששימש במשך שנים רבות לעבודות שדה ולהובלת משאות. משקל של שור יכול לנוע בין 700 ק"ג ליותר מטון, ויש לשור קרניים גדולות יותר מאשר לפרה. השור אומנם חיה מבוימת, אך הוא נחשב למסוכן ומאיים בגלל כוחו, עוצמתו וקרניו. עקב תפקידו וחשיבותו השור היה סמל של עוצמה וכוח.

במצרים העתיקה היה נהוג פולחן שורים. השור נחשב לקדוש וסימל את אל הפוריות – אפיס. בהשפעת המצרים בני ישראל במדבר בנו עגל זהב. גם בארץ כנען היה מקובל פולחן אלילי – עבודת הבעל, האל המרכזי בפנתיאון האלים הכנעני היה מעוצב בתבנית שור.

חוקי התורה דואגים לרווחת השור. ישנם חוקי צער בעלי חיים כגון: "לא תחסום שור בדישו" (דברים כה ד) "לא תחרוש בשור וחמור יחדיו" (דברים כב י). כמו כן,

בגלל יכולתו של השור ויכולתו להזיק, הפך השור לאב טיפוס של נזקי בעלי חיים.

הרמב"ם בפירושו למשנה מגדיר מהו תם ומהו מועד :
"תם נקרא הדבר המזיק ללא הרגל ואין דרכו שיבוא ממנו אותו היזק,
 אלא שיארע בדרך מקרה.
מועד נקרא הדבר אשר הורגל, שיבוא ממנו אותו מעשה תמיד או על
 פי רוב."

רמב"ם – רבי משה בן מימון
1138 – 1204

5. בימינו לא מסתובבים שוורים ברחובות

חשבו וכתבו אלו מקבילות יש לשור תם ולשור מועד בימינו :

דוגמא לתם : _____

דוגמא למועד : _____

המשנה שנלמד לקוחה ממסכת בבא קמא [שער ראשון] פרק ב משנה ד.

איזה הוא תם ?

ואיזה הוא מועד ?

מועד - כל שהעידו בו שלשה ימים

ותם - משיחזור בו שלשה ימים

דברי רבי יהודה

ר' מאיר אומר :

מועד - שהעידו בו שלשה פעמים

ותם כל שיהו התינוקות ממשמשיין בו ואינו נוגח :

שהעידו בו שלשה ימים - כל שהזהירו את בעל השור במשך שלושה ימים.

משיחזור בו שלשה ימים - שור שלא נגח במשך שלושה ימים נחשב כתם

שלשה פעמים - אחרי כל נגיחה ואפילו זה קרה ביום אחד .

תינוקות - בלשון המשנה = ילדים .

שאלות :

6. רבי יהודה סובר שמועד הוא "כל שהעידו בו שלושה ימים" :

א. כמה פעמים לדעתכם השור נגח לפני שהפך לשור מועד? _____

ב. מדוע צריך לחכות שלושה ימים? _____

מהיכן למד רבי יהודה את עניין שלושת הימים? [רמז: עיינו בספר שמות פרק כא פסוק כט המצוטט בדף מס' 2]

ג. איך לדעתכם יש להתייחס לשור שנגח שלוש פעמים באותו יום. האם הוא ייחשב "תם" או "מועד"? _____

7. _____

מלאו את הטבלה הבאה :

רבי מאיר	רבי יהודה	
		מהו תם ?
		מהו מועד ?

8. מסקנות מהמחלוקת - סמנו נכון או לא נכון :

רבי יהודה סובר ששור מועד יכול להפוך לשור תם.

נכון / לא נכון

רבי מאיר סובר ששור תם הוא שור שהפסיק לנגח.

נכון / לא נכון

רבי מאיר סובר שתם הוא שור ידידותי שלעולם לא נגח.

נכון / לא נכון

רבי מאיר סובר שמה שחשוב הוא רק כמה פעמים נגח השור ולא משנה כמה ימים עברו בין נגיחה לנגיחה.

נכון / לא נכון

9. שיטתו של מי מהחולקים במשנה יותר נראית לך? מדוע

במהלך הדורות פוסקי הלכה קבעו:
שור תם הוא כמו שהגדיר רבי מאיר – שילדים יכולים לשחק עמו
ללא סכנה
שור מועד הוא כמו שהגדיר רבי יהודה- שור, שנגח מספר פעמים
והזהירו את בעליו במשך שלושה ימים.

בפסוקים שהבאנו מספר שמות ראינו מה קורה במקרה ששור נגח אדם וגרם למותו – התורה מצווה להרוג את השור בין אם היה אז תם או מועד. ההבדל בין תם ומועד הוא באחריות בעל השור. בעל שור תם פטור מאחריות אך במקרה והשור היה מועד בעל השור נידון כרוצח. אך מה הזין אם השור רק גורם לנזק לאדם או לחיה אחרת?

בכך דנה סוף המשנה בבא קמא פרק א משנה ז בחלקה האחרון :

[...] מה בין תם למועד ?

אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו
והמועד משלם נזק שלם מן העליה

10. הקיפו את המשפטים הנכונים:

- א. במקרה והשור תם: מוכרים את השור המזיק ומשלמים נזק בחצי מסכום המכירה.
- ב. במקרה והשור מועד: בעל השור נותן שור אחר תמורת הנזק.
- ג. במקרה והשור תם: מוכרים את השור המזיק ונותנים את כל כסף המכירה לניזוק.
- ד. במקרה והשור מועד: בעל השור המועד משלם נזק שלם ממיטב רכושו.
- ה. בכל מקרה בעל השור נותן שור אחר תמורת הנזק.

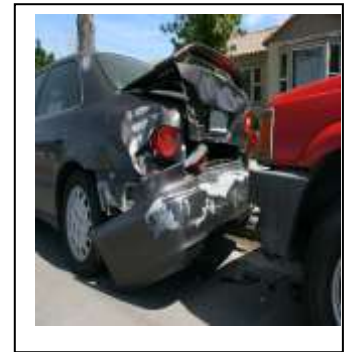
11. למדנו שזו היא אף טיפוס הנזקים אחרים :

☒ לפניכם תמונות

ציינו האם אפשר ליישם בהם את כללים שלמדנו במסגרת מהשור? נאמרו

☒ לפי מה החלטתם מה דומה לשור ומה לא?

☒ האם אפשר להצדיק מכה משותפת אחר לשאר הנזקים שאינם דומים לשור?

1. תאונת דרכים. 2. קרב תרנגולות. 3. פגיעה מנפילת עץ נכרת

4. נשיכת כלב. 5. תאונות אופנים. 6. קריסת מגרף

7. תאונה עם גמל. 8. קרב כלבים

למדנו שאדם אחראי על בעלי חיים שבבעלותו ואם הם גרמו נזק הוא צריך לשאת באחריות
אך מה הדין לגבי נזקים שאדם גורם במעשיו?

בכך דנה המשנה הבאה, בבא קמא, ב, ו :

אדם מועד לעולם

בין שוגג

בין מזיד

בין ער

בין ישן

סימא את עין חברו

ושבר את הכלים

משלם נזק שלם:

12. הסבירו מה משמעות הכלל במשנה :

_____ "אדם מועד לעולם"

מדוע לדעתך אדם מועד לעולם?

13. תנו דוגמא לנזק שאדם עלול לגרום :

במזיד :

בשוגג :

כשהוא ישן :

14. המשנה מביאה שתי דוגמאות לנזקים:

א. עיוור את עין חברו

ב. שבר את הכלים

חשבו מדוע הובאו דווקא שתי דוגמאות אלו מה כל אחת מהן מלמדת אותנו?

זמן התבוננות : כל שיעדו בו

במשנה שלפנינו הוזהר בעל השור המועד מספר פעמים (או מספר ימים) לפני שקיבל את העונש המלא הראוי לבעליו של שור מועד - מדוע חשוב להזהיר אותו קודם? האם הוא לא יודע לבד שהשור שלו מסוכן? קראו את הכלל הבא:

אין עונשין אלא אם כן מזהירין

בבלי, סנהדרין נו ע"ב

נוסח אחר :

אין אנו מוציאים לפועל שום עונש מן העונשין אלא אחר התראה

פירוש המשנה לרמב"ם, מכות, בהקדמה לפירוש הפרק השלישי

- א. האם אתם מסכימים עם הכלל הזה? האם הוא נכון תמיד או שישנם מקרים יוצאי דופן?
- ב. באלו מצבים אתם משתמשים בכלל זה? הביאו דוגמאות
- ג. האם בביתכם או בביחת הספר שלכם נהוג להזהיר לפני עונש? באיזה אופן עושים זאת?
- ד. האם אתם נוטים להתייחס לאזהרות? לאילו אזהרות אתם מתייחסים ברצינות ולאילו "קצת פחות"?
- ה. האם מערכת המשפט מתייחסת להבדלים שבין עבריין מועד שכבר עמד לדין בעבר לבין מישהו שעבר עבירה בפעם הראשונה? האם קיים הבדל בשיקולים ובענישה? (התייחסו למושגים: ללא הרשעות קודמות, מאסר על תנאי- חפשו פירושים לביטויים אלו באינטרנט)

ו. חשבו על מערכות נוספות בהן נהוג להזהיר לפני מתן עונש

מי הם האנשים שבתמונה (מה תפקידם? באיזו מסגרת הם צולמו?)

מה מתארת התמונה?

מה משמעותו של הכרטיס הצהוב המונף?

מדוע נעשה בו שימוש?

מה יקרה אם לא ישנה השחקן את דרכיו?

היכן כאן האזהרה? ומהו העונש הצפוי למי שלא נשמע לה?

יחידה 3: מה כולל טיפוחי על נזק?

לפניכם שני מקרים. אלו השלכות יש לנזק על חיי האנשים?

א. נהג עבר באור אדום בצומת ופגע ברכב שהיה כבר באמצע הצומת. הרכב נמחץ והתהפך, אם ובת שישבו ברכב נפגעו. האם נפגעה קשה ונותרה נכה, הבת איבדה רגל. הנהג הפוגע יצא ללא פגע ורק רכבו ניזוק.

אלו השלכות יש לתאונה על החיים של כל המעורבים?

מי צריך לפצות על הנזק? מדוע?

על מה צריך לפצות את האם והבת שנפגעו בתאונה?

איך אפשר להעריך את הנזק כדי לדעת כמה כסף לשלם?

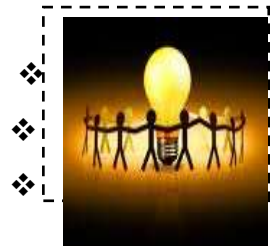
ב. שני חברים שהיו מסוכסכים ביניהם, נפגשו בבית קפה ביום חורף קר כדי לפתור את הסכסוך. דני היפה הזמין קפה ונאור העצבני הזמין תה. היה מתח באוויר. הם ניסו לשבור את המתח ולכן דברו על כל מיני דברים והאווירה השתפרה. אך, כשהחלו לדבר על הסכסוך ביניהם, נאור איבד שליטה ושפך את התה החם בפנים של דני. דני נכבה קשה בפנים. הוא פונה לבית החולים אך אי אפשר היה לרפא אותו לגמרי ומאז נשאר לו כתם אדום מכוער באזור הסנטר. חשבו אלו השלכות נזק זה יגרום לחיים של דני

מי צריך לפצות על הנזק? מדוע?

חשבו על מה צריך לפצות את דני?

איך לדעתכם אפשר להעריך את הנזק כדי לדעת כמה כסף המזיק יצטרך

לשלם ?

ביחידה זו אנו נלמד משנה ממסכת בבא קמא, פרק ח משנה א המשנה ארוכה ואנו נלמד בכמה חלקים.

החובל בְּחֵבֶרֶוֹ חַיִּיב עָלָיו מְשֹׁם חֲמִישָׁה דְּבָרִים: בְּנֹזֵק

בְּצַעַר

בְּרַפּוּי

בְּשֶׁבֶת

וּבְבִלְשָׁת

שבת - איבוד יכולת עבודה לזמן מה, הגורמת לו לשבת בבית

החובל - הפוגע, הגורם נזק לחברו

בושת - בושה .

שאלות:

1. הסבירו במילים שלכם, מהם חמישת הדברים שהמזיק צריך לשלם לנפגע :

א. נזק : _____

ב. צער : _____

ג. רפוי : _____

ד. שבת : _____

ה. בושת : _____

2. האם לדעתכם יש חיוב לפצות עבור כל חמשת הדברים? האם כל החמישה נדרשים בכל מצב? נמקו

!

3. חזרו למקרים שדנו בהם לפני לימוד חלק א' ממשנה א' בפרק ח'. (א' ו- ב')

א. בחרו מקרה אחד מהשניים

ב. כתבו :

מהו הנזק? _____

מהו הצער? _____ מהו

הריפוי? _____ מהי

השבת? _____ מהי

הבושה? _____

ג. "צער" ו"בושת" הם מצבים נפשיים ואישיים לכל אדם. איך לדעתכם ניתן להעריך את הפיצוי

הנדרש עבורם?

משנה א בפרק ח במסכת בבא קמא ממשיכה ומגדירה כיצד יש להעריך כל אחד מחמשת הדברים

שהמזיק צריך לפצות עבורם:

בְּנֹזֵק פִּיצָד ?

סִימָא אֶת עֵינָיו,

קָטַע אֶת יָדוֹ,

שִׁיבֵר אֶת רַגְלוֹ,

רוֹאֵין אוֹתוֹ כְּאִילוֹ הוּא עֹבֵד נִמְכָּר בְּשׁוּק

וְשָׁמַיִן כְּמָה הָיָה יָפָה וְכְמָה הוּא יָפָה

סימא - עיוור שמין - מעריכים עלות כספית יפה - שווה כלכלית

4. כיון שהיום אין עבדות איך לדעתכם ניתן בימינו להעריך את השווי הכספי של נזק פיזי לאדם?

כדאי לדעת :

עבד הוא אדם שנמצא בבעלות של אדם אחר, עבד נחשב לרכוש אדונו. עבד אינו בן חורין. אדונו אחראי עליו וקובע את סדר יומו ומחליט עברו את חיו ודרכי התנהלותו. ברוב שנות ההיסטוריה בכל התרבויות העבדות היתה מותרת וממוסדת. הדוגמא המפורסמת בהיסטוריה היא העבדות בארה"ב שבה החלו התושבים האפרו-אמריקאים (אנשים בעלי עור שחור בארצות הברית) את חייהם בצפון אמריקה כעבדים, שהובאו מאפריקה החל משנת 1610 למושבות, שמאוחר יותר הפכו לארצות הברית. מאתים וחמישים שנה אחרי תחילת העבדות בשנים 1861-1865 התנהלה בארצות הברית מלחמת אזרחים. 25 מדינות הצפון נלחמו ב-11 מדינות הדרום. המלחמה פרצה בעקבות סירוב מדינות הדרום לבטל את העבדות. מדינות הצפון ניצחו, הניצחון הוביל לביטול העבדות בארצות הברית כולה ואיחודה מחדש בשנת 1865.

לפי חוקי התורה וספרות חז"ל אדם מישראל יכול להיות עבד בשני מצבים :

1. אדם המוכר עצמו לעבדות בגלל מצוקה כלכלית.
2. אדם שגנב ואין לו איך להחזיר את גנבתו, בית הדין מוכר אותו לעבדות כדי להחזיר את חובו.

אדם מישראל יכול להיות עבד מקסימום 6 שנים עד שנת שמיטה. אדם שלא רוצה להשתחרר בשנת שמיטה ורוצה להמשיך ולהיות עבד, צריך לרצוץ את אוזנו, בבית הדין, בפתח הדלת. התורה מענישה את העבד על כך, בגלל שהיא סוברת כי בני ישראל עבדים של אלוהים ואינם יכולים להיות עבדים של עבדים, בכל מקרה עבד עברי משתחרר בשנת היובל {שנת החמישים}. האדון נדרש לדאוג לכל צורכי העבד: לבית, מזון, ולבגדים, אסור לאדון להשפיל את העבד ולפגוע בו פיזית. בסוף ימי עבדות האדון מחוייב לתת לעבד מענק. אדם מישראל יכול להחזיק עבד גוי [המוגדר כעבד כנעני] שדיניו שונים מעבד עברי הוא לא משתחרר כמו עבד עברי לאחר שבע שנים

בחוק הבינלאומי העבדות נאסרה בשנת 1948, בסעיף ד' של הכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, אך בפועל ברחבי העולם בעיקר בעולם השלישי הפחות מפותח עדין מתקיימות צורות של עבדות בעיקר בקרב ילדים ונשים.

משנה א בפרק ה במסכת בבא קמא ממשיכה ומגדירה כיצד מעריכים פיצוי על צער:

צער ?

כָּנָא בְּשָׂפוּד, אוּ בַמְסָמָר,

וְאֶפִּילוּ עַל צַפְרָנוּ

מְקוֹם שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה חֲבוּרָה-

אוּמְדִין כְּמָה אָדָם פּוֹצֵא בְּזֶה רוֹצֵה לִישׁוֹל לְהִיּוֹת מְצַטְעָר כֶּן

כוואו – גרם לכוויה חבורה- פצע אומדין-מערכים ליטול – לקבל תשלום תמורה

5. איך לפי המשנה מעריכים פיצוי תמורת צער ?

6. מי האדם עליו מדברת המשנה בשורה האחרונה?

7. האם אנשים שונים יציעו אותו סכום עבור כוויה ?

איך בכל אופן ניתן לקבוע כמה נדרש לשלם עבור צער?

האם אי פעם נכוויתם מאש? האם זה כאב? אם מישהו היה מציע לך כסף כדי להתנדב לקבל כוויה

האם היית מסכים? חשבו כמה כסף אתם הייתם דורשים כדי לקבל כוויה בציפורן?

משנה א בפרק ח במסכת בבא קמא ממשיכה ומגדירה כיצד מעריכים פיצוי על ריפוי.

ריפוי ?

הכהו -חייב לרפאתו

עלו בו צמחים : אם מחמת המכה - חייב.

שלא מחמת המכה - פטור.

חיתה ונסתרה חיתה ונסתרה - חייב לרפאתו.

חיתה כל צרכה - אינו חייב לרפאתו.

עלו בו צמחים – התפתחו לו פריחות כגון אבעבועות רוח. **מחמת** – בגלל **פטור** – אינו צריך לשלם **חיתה** – התרפאה המכה **ונסתרה** – חזרה המכה להופיע **חיתה כל צרכה** – התרפאה באופן מלא.

8. "הכהו חייב לרפאתו"

א. הסבירו מה משמעות חייב לרפואתו ?

ב. אלו הוצאות של האדם הנפגע כלולות בחיוב זה?

הִפְּהוּ -תְּיִיב לְרַפְּאוֹתוֹ

9. לפניכם מספר מקרים. כתבו מה הדין בכל אחד מהמקרים :
א. שלומי קיבל מכות מיואל, ונפגע קשה ברגל. בזמן שהותו בבית הוא נדבק באבעבועות רוח מאחיו הקטן.

האם יואל צריך לשלם את ביקור הרופא והתרופות לאבעבועת רוח ? נמקו

ב. גליה שיחקה בחצר הבניין, יאיר נסע על אופנוע ופגע בה , היא קיבלה מכה בראש, הקיאה ועלה לה החום. לאחר כמה שעות הופיעה גם פריחה בפנים.
האם יאיר חייב לשלם את הוצאות הטיפול הרפואי בפריחה בפנים ? נמקו

ג. בזמן שכל שאר הילדים נהנו במדורת ל"ג בעומר, רון ויניב רבו. רון הרים קרש עם מסמר ופצע בו את יניב. בהתחלה היה נראה שהפצע אינו חמור והוא מגליד יפה אך לאחר יומיים הוא שוב נפתח והיה צריך לטפל בו מחדש .
האם המשפחה של רון צריכה לשלם את הוצאות הטיפול השני בפצע? נמקו :

שבת.

משנה א בפרק ח במסכת בבא קמא ממשיכה ומגדירה כיצד מעריכים פיצוי על שבת.

שבת?

רואין אותו פאילו הוא שומר קשואין

שפבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו

שבת – ביטול מעבודה בעקבות פגיעה
שומר קאושאין – שומר בשדה קישואים,
דמי ידו ודמי רגלו – כסף על
 הנזק הנגרם לו

10. מנשה עבד כמנהל קו ייצור במפעל והוא הרוויח משכורת יפה, אך יום אחד הוא נפגע באופן קשה

בתאונת עבודה שנגרמה על ידי רשלנות של אחד מהעובדים. תהליך הריפוי והשיקום היו ארוכים והוא נאלץ לא לעבוד במשך שלושה חודשים.

איך לדעתכם צריך לפצות אותו על הזמן שלא יכול היה לעבוד? נמקו _____

כדאי לדעת :

ביטוח לאומי הוא מוסד שבעזרתו מגנה המדינה על האזרחים שלה מבחינה כלכלית.

כל אזרח בוגר מגיל 18 חייב לשלם כספים לביטוח לאומי. הביטוח הלאומי מכיר באנשים במצבים שונים כבעלי זכות לקבל תשלומי ביטוח מצבים שמזכים בתשלום הם לדוגמה:

נכות מלידה, נכות בעקבות תאונה או מחלה, אבטלה, עוני, מצבי חירום שנגרמו כתוצאה מאסונות משפחתיים, אסונות טבע או פיגועים. הביטוח הלאומי גם משלם קצבאות זקנה, קצבאות ילדים, חופשת לידה ועוד.

בִּשְׁת ?

הפל לפי המבייש והמתבייש.

המבייש את הערום,

המבייש את הסומא

והמבייש את הישן

חייב

וישן שבייש – פטור.

נפל מן הגג והזיק ובייש : חייב על הנזק

ופטור על הפשת

שנאמר (דברים כ"ה): "וְשָׁלְתָה יָדָה וְהִחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו"

אינו חייב על הפשת עד שיהא מתכונן.

מסכת נזיקין, בבא קמא, ח, א

בִּשְׁת – פיצוי על גרימת בושה – אדם הגורם לאחר להתבייש – סומא- עיוור
שיהא- שיהיה

בושה : חרפה , כלימה, הרגשה לא טובה ולא נעימה כתוצאה ממעשה כלשהו .
מילון אריאל

11. חשבו על מצבים בהם התביישתם :

א. מה גרם לכם להתבייש? _____

ב. איזו תגובות ורגשות עוררה בכם הבושה? _____

ג. לדעתכם האם ראוי לפצות על גרימת בושה למישהו בפיצוי כספי? נמקו _____

12. הסבירו את קביעת המשנה לפי מי קובעים פיצוי כספי על בושה :

"הכל לפי המבייש והמתבייש"

13. לפניכם מספר מקרים. באילו מהמקרים לדעתכם צריך לפצות על בושה:

- איציק וניב היו במלתחות הבריכה, וראו אדם שמן לובש בגד ים. הם צחקו עליו בקולי קולות מול כל הגברים האחרים. האיש השמן התבייש מאוד. הוא שתק ולא העיר להם כלום.

האם איציק וניב צריכים לפצות את האיש השמן?

נמקו:

- אפי ורונית הלכו לפארק וראו את מרינה, מכרה שלהם מהשכונה. היא התיישרה על כסא נוח והייתה רדומה. הן ממש לא אוהבות אותה ולכן כתבו על שלט רוסיה מסריחה והניחו לידה.

האם אפי ורונית צריכים לפצות את מרינה ?

נמקו:

- בתחנת רכבת ישב איש עיוור עם כלב הנחיה שלו. נגשו אליו שני נערים והחלו לעשות לפניו כל מיני תנועות מגונות והתגלגלו מצחוק. העיוור לא ראה מה נעשה אך הרגיש מה קורה, הוא התנועע בעצבנות ובמבוכה.

האם הנערים צריכים לפצות את העיוור על בושה?

נמקו:

- אבא של נועה ורן טיפס על סולם גבוה כדי לנקות את מרזב הבית. דינה, החברה של רן, עברה ליד הסולם ואמרה "שלום." אבא של נועה הסתובב לענות לה אך הסולם התנווד והוא מעד ונפל על דינה. כתוצאה מכך דינה נפלה לבוץ, התלכלכה כולה, ומאוד התביישה.

האם אבא של נועה חייב לפצות את דינה ? נמקו:

14. סמנו את התשובה הנכונה :

- כדי להיות חייב לשלם פיצוי על הבושה מספיק שמתבייש אומר שהוא התבייש
- כדי להיות חייב לשלם על בושה צריך להתכוון לבייש
- כדי להיות חייב לשלם על בושה המבייש צריך לחשוב שזה היה בושה
- בכל מקרה צריך לפצות על בושה

15. מדוע המשנה מחייבת כוונה לגרום בושה כתנאי להיות חייב לשלם בושת? _____

במדינת ישראל ישנו חוק – "איסור לשון הרע" העוסק בהגנה כבודו ושמו הטוב של האדם על ידי איסור פרסום דברים שעלולים להשפיל לבייש ולבזות אותו. אדם שנפגע יכול לתבוע ולקבל פיצוי ואפילו המוציא לשון הרע יכול לקבל עונש מאסר עד שנה.

החוק מגדיר בסעיף 1 מהו "לשון הרע" : "דבר שפרסומו עלול - (1) להשפיל אדם

כדי להבין חומרת גרימת בושה עיינו במקורות הזו"ל הבאים :

"המלבין פני חברו ברבים, כאילו שופך דמים."

רבי שמעון בר יוחאי אומר: "נוח לו לאדם שימסור עצמו

לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים."

תלמוד בבלי , בבא מציעא נח עמ' ב

16. מהי הלבנת פנים? הסבירו את הביטוי - מדוע זה נקרא כך?

17. חז"ל השוו הלבנת פנים לרצח - 1. חשבו מה דומה בין השניים?

2. האם אתם מסכימים אם השוואה זו?

למר עוקבא היה שכן עני, שמר עוקבא היה רגיל לזרוק לו כל יום ארבעה זוזים לצדקה בחזר שהיה במפתן ביתו, מבלי שיראה מי נותן לו. יום אחד אמר העני אלך לראות מי עושה איתי חסד. באותו יום התאחר מר עוקבא בבית המדרש ואשתו באה עימו לתת את המעות לשכן. יצא השכן ממחבואו, ומר עוקבא ואשתו רצו מפניו כדי שלא יגלה שהם אלו הנותנים לו את המעות. במרוצתם נכנסו לתוך תנור שהיה גרוף, אך היה לוהט.

רגלי מר עוקבא נכוו ואילו רגלי אשתו לא נכוו. אמרה לו אשתו שים רגליך על רגליי. חלשה דעתו של מר עוקבא על כך שמעלתה של אשתו גדולה משלו. אמרה לו אשתו: אני מצויה בבית וההנאה שיש לעניים מהמזון שאני נותנת להם הוא מיידית. אתה נותן לעניים מעות והם צריכים לטרוח ולקנות סעודה, לפיכך זכותי גדולה משלך. תרגום מארמית, תלמוד בבלי, כתובות ס"ז, ע"ב

מדוע ברחו מר עוקבא ואשתו?

מדוע הם לא רצו שהשכן יגלה מי נותן לו צדקה?

מה דעתכם על ההתנהגות שלהם?

יחידה 4 - כמה שווה פאיצה בכבוד האדם ?

במשנה הקודמת למדנו שאדם המזיק לחברו משלם לו על חמישה דברים : נזק, צער, ריפוי, שבת, ובושה.
האם לדעתכם גם במקרים הבאים צריך הפוגע לשלם פיצוי :

1.
שלומית כעסה על המנהל שלה בעבודה ונתנה לו סטירה מצלצלת.
איזה נזק היא גרמה ?
האם היא צריכה לשלם ?
מדוע ?

2.
נעמי ראתה שנועם נרדם על הספה בעבודה, היא לקחה מגאפון וצעקה ליד אוזנו – 'נועם הגיע זמן לקום'!
איזה נזק היא גרמה ?
האם היא צריכה לשלם ?
מדוע ?

3.
יעל ורות הן חברות טובות אך אמש הן רבו. יעל משכה בשערות של רות וגרמה לה לבכות.
איזה סוג נזק היא גרמה ?
האם היא צריכה לשלם ?
מדוע ?

4.
שלומית היא אישה דתייה המקפידה תמיד לכסות את ראשה. נהג בכביש כעס עליה ובמהלך ויכוח ביניהם הוא הרים את ידו והוריד לה את כיסוי הראש.
איזה נזק הוא גרם ?
האם הנהג צריך לשלם ?
מדוע ?

☒ מהו המכנה המשותף לכל המקרים המובאים לעיל ?

☒ האם לדעתכם הם נחשבים לנזק ? נמקו דעתכם.

☒ תנו דוגמאות נוספות לפגיעות מסוג זה.

חלק א של משנה מסכת בבא קמא פרק ח משנה ו

התוקע לחברו- גותן לו סלע,

רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי- מנה.

סטרו- גותן לו מאתים זוז.

לאחר ידו- גותן לו ארבע מאות זוז.

צ'רם באזנו,

תלש בשערו,

רקק והגיע בו רקו,

העביר טליתו ממנו,

פרע ראש האשה בשוק

- גותן ארבע מאות זוז.

זה הפלל: הפל לפי כבודו.

אמר רבי עקיבא:

אפילו עניים שבישראל רואים אותם כאלו הם בני חורין שיירדו מנכסיהם,

שהם בני אברהם יצחק ויעקב.

התוקע לחברו- הצועק באוזן חברו בקול גדול * סלע-768 פרוטות מנה - 19200 פרוטות

זוז - זוז- 192 פרוטות לאחר ידו- נתן לו מכה על ידי הזרוע או מרפק צ'רם - משך רקק

והגיע בו רוקו- ירק והרוק פגע בגופו של חברו העביר את טליתו- הוריד את בגדו העליון פרע

ראשה - גילה את ראש האישה

סלע

פרוטה

כדאי לדעת :

בעולם העתיק אנשים לא השתמשו במטבעות לקנייה ומכירה של מוצרים ושירותים אלא עשו עסקות חילופין. אנשים החליפו מוצרים או נכסים שהיו בידם תמורת מוצרים ושירותים שקיבלו. לדוגמא, רועי צאן החליפו בשר וחלב בתמורה לפירות וירקות של החקלאים. התורה מספרת על שימוש בשקל ככסף, אך לא מדובר על מטבע שקל כמו היום, אלא השקל היה משקל למדידה של כסף וזהב.

מטבעות כסף בעלות ערך מוסכם כאמצעי-חליפין, הומצאו רק במאה השישית לפני הספירה, על ידי מלך לידיה- שהייתה ממלכה קטנה במרכז אסיה הקטנה (טורקיה של היום), ומשם נפוץ השימוש במטבעות לכל העולם. המטבעות בעבר היו שווים את ערכם האמיתי של המתכות מהן הוטבעו, כגון כסף וזהב ארד ופלטינה. השימוש בשטרי כסף החל בסין במאה התשיעית, ובאירופה רק במאה ה-17.

בתקופת חז"ל היו בשימוש המטבעות הבאים :

פרוטה – מטבע זעיר עשויה נחושת, שערכו היה שווה לגרגר של שעורה העשוי מכסף טהור.

זון, דינר - היה שווה לרבע השקל שהיה שכר של יום עבודה [כ-192 פרוטות]

שקל – בזמן המרד הגדול ברומאים [66-73 לספירה] הוטבעו מטבעות מארד ומכסף, כשעליהם הכתובת "שקל ישראל" ערכו של המטבע היה שווה לשני זון [כ-384 פרוטות]

סלע – נקרא גם שקל הקודש. היה שווה לשני שקלים, ולארבעה זון [כ-768 פרוטות]

מנה – המטבע עם ערך הכספי הגבוה ביותר שווה ל-25 סלעים או 50 שקל או 100

זון [כ-19200 פרוטות]

שאלות :

1. עשו חשבון: כמה פרוטות צריך לשלם על כל מעשה?

1.	הצועק לאוזן חברו	תנא קמא [התנא הראשון]	רבי יהודה אומר בשם רבי יוסי הגלילי :
2.	הנותן סטירה לחברו		
3.	מכה בחברו על יד זרוע או מרפק		
4.	משך באוזן חברו		
5.	תלש שער חברו		
6.	ירק בחברו		
7.	הוריד בגד עליון של חברו בכוח		
8.	גילה כיסוי ראש של אישה		

2. א. מלאו את הטבלה הבאה בהתאם לחומרת המעשים:

קל	חמור	חמור מאוד

ב. האם חלוקה זו מקובלת עליכם? האם אתם הייתם מחלקים אחרת? כיצד?

כל המעשים שהמשנה מציינת לא גורמים לנזק פיזי משמעותי.
עיקר הפיצוי הוא על הבושה ועל ההשפלה שנגרמה לאדם הנפגע. המשנה קובעת מחירים שונים על פגיעות בהתאם למידת ההשפלה.

3. המשנה קובעת כלל חשוב: "הכל לפי כבודו" - הסבירו את העקרון במילים שלכם.

4. האם רבי עקיבא מסכים עם קביעת המשנה – "הכל לפי כבודו"? _____

כתבו במילים שלכם את דעת רבי עקיבא:

כל הכבוד

מילים – דן אלמגור
לחן - דובי זלצר

וכשהקרב היה בוער	בקסבה בחצי היום
והכיתה לא זזה	כשהשוק פתוח
המפקד היה אומר:	הייתי ככה סתם הולך
"אתה ראשון יא קזה!"	והחזה מתוח
כולם ידעו שקזבלן	כולם אומרים איזה קנון
ראשון תמיד לצעוד	עובר בסימטאות
ומאהור הם צעקו:	עושים שלום מכל הלון
"כל הכבוד!"	כל הכבוד!

כולם היו יודעים אז טוב מאוד...

כולם היו יודעים אז טוב מאוד
למי למי - יש יותר כבוד
כולם היו יודעים אז טוב מאוד
למי למי, תמיד למי - יש יותר כבוד

בתרבויות שונות מפגינים כבוד בצורה שונה. לדוגמא - ביפן קדים קידה, בארצות המערב לוחצים ידיים.
איך אתם מפגינים כבוד? _____

**איזהו
מכובד?**

מי לדעתכם ראוי לכבוד? _____

תנו דוגמאות: _____

המשנה במסכת אבות אומרת:

אֵיזָהוּ מְכֻבָּד?

הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת.

הסבירו את המשפט

האם אתם חושבים שהאמרה נכונה: _____

הגמרא במסכת עירובין יג, ב קובעת איך רוכשים כבוד:

"פֶּלַח הַמְתָּזֵר עַל הַגְּדוּלָּה - הַגְּדוּלָּה בּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ.

וְכֹל הַבוֹרַח מִן הַגְּדוּלָּה - הַגְּדוּלָּה מְתַזָּרֶת אַחֲרָיו"

כתבו כלל זה במילים שלכם? _____

תנו דוגמא: _____

6. כתבו את הסיפור במילים שלכם ?

חלק ב של משנה מסכת בבא קמא פרק ח משנה ו

וּמַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׁפָרַע רֹאשׁ הָאִישָׁה בְּשׂוּק,
בְּאֵת לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְחִיבּוּ לִיתָן לָהּ אַרְבַּע מְאוֹת זֵזוּ.
אָמַר לוֹ: רַבִּי, תָּן לִי זְמַן, וְנָתַן לוֹ זְמַן.
שְׁמָרָה עוֹמְדָת עַל פֶּתַח חֲצָרָה, וְשָׁבַר אֶת הַכֹּד בְּפָנֶיהָ,
וּבוֹ אִיסַר שְׁמָן. גִּלְתָּה אֶת רֹאשָׁהּ,
וְהִיָּתָה מְטַפַּחַת וּמִנְחַת עַל רֹאשָׁהּ.
הֶעֱמִיד עָלֶיהָ עֲדִים, וּבָא לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא.
אָמַר לוֹ: רַבִּי, לָזוֹ אֲנִי נוֹתֵן אַרְבַּע מְאוֹת זֵזוּ?!
אָמַר לוֹ: לֹא אֶמְרָתָּ כָּלוּם!

החובל בעצמו--אף על פי שאינו רשאי, פטור,

אחרים שתבלו בו, חייבין. [...]

משנה מסכת בבא קמא פרק ח משנה ו

ביאור

שפרע ראש האישה- הסיר כיסוי ראש של אישה וגילה את ראשה. תן לי זמן – דחה לי את זמן התשלום. שמרה- המתין לה עומדת על פתח חצרה – עד שראה אותה עומדת בפתח חצרה איסר שמן – שמן לטיפוח שנקנה במטבע רומי שנקראה איסר ושווה 8 פרוטות. מטפחת – סופגת את השמן מהכלי השבור בכף ידה. העמיד לה עדים – דאג שיהיו אנשים שראו את מעשיה- שיוכלו להעיד. לא אמרת כלום – הטיעון שלך לא מקובל. החובל בעצמו – הפוגע בעצמו שאינו רשאי – שלא הותר לו פטור – אסור לעשות אבל לא מחייבים לשלם. חבלו – שפגע בו חייבין – צריך לשלם על פגיעה

שאלות:

7. ציינו מהם הדמויות בסיפור, ומה המשפט המרכזי שמאפיין את הדמות. נמקו!

א.

ב.

ג.

8. א. מה ניסה האיש להוכיח לרבי עקיבא?

ב. מדוע הוא חשב שזה יפטור אותו מתשלום?

ג. האם אתם הייתם מקבלים את הטיעון של האיש?

מדוע?

9. מה העקרון שרבי עקיבא מלמד אותנו?

סמנו את התשובה הנכונה:

מה שנחשב בשבילך פגיעה לא נחשב בשביל מישהו אחר לפגיעה.

אדם יכול לפגוע בעצמו, אבל לאדם אחר אסור לפגוע בו.

אסור לאדם לפגוע בעצמו, אבל אם עשה זאת, הוא לא משלם על כך.

אם אדם פוגע בעצמו, גם לאחרים מותר לעשות לו מעשה דומה.

כדאי לדעת: במדינת ישראל ישנו חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. החוק נחקק בשנת 1992, ומטרתו לעגן את כבוד האדם וחירותו כערך בסיסי במדינה יהודית דמוקרטית. החוק קובע שאסור לפגוע בחייו, בגופו, בכבודו וברכושו של אדם מעצם היותו אדם. כל אדם רשאי להגנה על חייו, גופו וכבודו. מלבד זה כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת הפרט ואין לפגוע ביצירתו של אדם ובכתביו.

חוק זה נחשב לחוק על, הוא קובע ערך בסיסי בחברתנו, ממנו נובעים חוקים רבים. במקרה ומחוקקים חוק שנוגד עקרון זה בית המשפט העליון יכול לבטל אותו. חקיקת חוק יסוד כבוד האדם וחירותו חוללה שינוי מהותי במעמד של זכויות האדם בישראל.

עבודת סיכום המשנה

מיינו את המשפטים הבאים בטבלה :

<p>רבי עקיבא כבוד הוא מושג מוחלט שווה לכולם</p> 	<p>תנא קמא כבוד אדם הוא מושג יחסי תלוי במעמד</p>

לכל אנשים בלי הבדל אם הוא עשיר או עני

מגיע כבוד אחיד

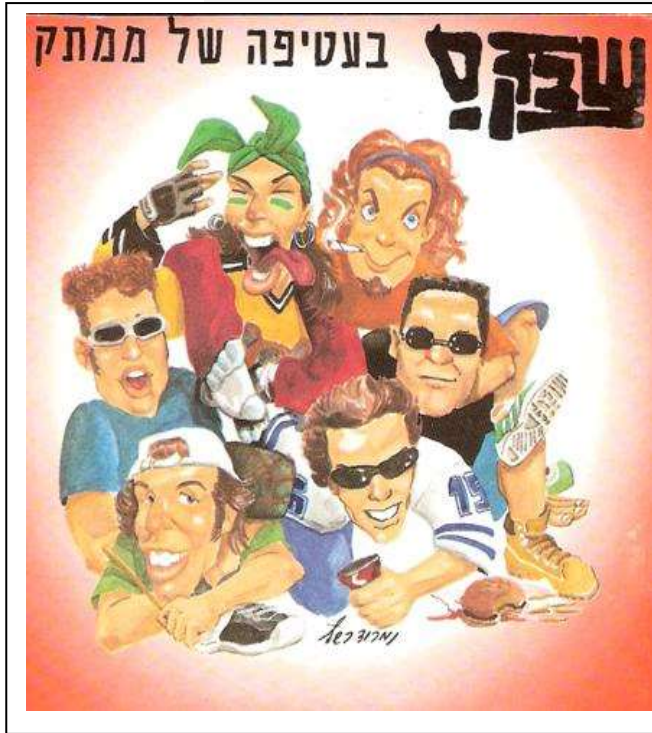
מחירון פגיעה הוא אחיד לכל אדם מישראל

אדם יכול לפגוע בעצמו אבל לאדם אחר אסור

לעשות לו אותו מעשה.

לכל אדם מגיע כבוד לפי מעמדו

יש מחירון פגיעה לפי מעמדו של אדם

אין כבוד
להקת שב"ק ס'

עיניים להם אבל הם לא יראו
אוזניים להם אבל הם לא ישמעו
אני שואל עד מתי נמשיך לחיות בשנאה ובפחד
עיניים להם אבל הם לא יראו
אוזניים להם אבל הם לא ישמעו
אני שואל אם בכלל נבין שאני זה אתה זה ביחד
חרבותיכם לעטים חניתות למיקרופון
לא יכול לחיות נכון בג'ונגל מבטון
אני לא נכנע לאנשי הקרטון
לשקרים ואכזבות ולשמועות על כישלון
מה אתה רואה בחוץ דרך החלון
מה השאלה שלך ומה הפיתרון
עולה יותר גבוה ורואה את זה נכון
עכשיו אני מביא לכם אמת על מיקרופון

אין כבוד בין אדם לאדם
אין כבוד בין אדם לאלוהים
אם לא נפתח את העיניים עכשיו
אללה יסתור מה יביאו ימים

[...]

קישור לשיר : <http://www.youtube.com/watch?v=k6990bvAKcM>

להקת שב"ק ס' יוצאים נגד חוסר כבוד בין אנשים ובין אדם לאלוהים .

עיינו בשיר וכתבו מדוע ?

חשבו מה יביאו הימים – "אם לא נפתח את העיניים "

הרחבה :

אנו מחנכים לאהוב את הזולת ולכבד כל אדם, אך האם אנו זוכרים לכבד את עצמנו ?

❖ כיצד אתם מכבדים את עצמכם ?

❖ מדוע חשוב לתת כבוד לעצמנו?

❖ מה דעתכם על המשפט הבא :

אין אדם יכול לאהוב ולכבד את זולתו,

אלא אם כן יכבד ויאהב את עצמו תחילה

הסבירו כיצד עקרון זה נלמד מהפסוק : "ואהבת לרעך כמוך..."

יחידה 5 : נלקי בור

בור הוא אחד מאבות הנזיקין, שלמדנו עליהם במשניות הקודמות. הבור הוא אב טיפוס המייצג נזקים הנגרמים מדברים נייחים שאדם נתקל בהם במרחב הציבורי.

- בעולם העתיק: לאיזה צרכים חפרו בורות? ולאלו צרכים חופרים בימינו ?
- אלו אסונות יכולים בורות לגרום ? וכיצד אפשר להימנע מהם ?
- אלו מהדברים הבאים יכולים להיכלל באב טיפוס – בור ?

סמנו ב- V , ונמקו !

הצפת בור ביוב לכל הרחוב.

נימוק: _____

מיכל לפינוי פסולת בניין

נימוק: _____

קופסאות ורהיטים זרוקים בדרך

נימוק: _____

כדאי לדעת :

מקורות המים בישראל דלים, הארץ תלויה בגשמים, המספקים את רוב צורכנו לשתייה ולהשקיית החי והצומח. מאז ומעולם אנשים חפרו בורות ובארות: הם שימשו למי שתייה, להשקיית צאן ולהשקיית שטחים חקלאיים ודרשו טיפול ואחזקה באופן שוטף. לרוב הבור היה מכוסה, לעיתים באבנים כבדות. הבורות היו בדרך כלל בבעלות פרטית אך גם היו בורות שנחפרו בשטחים ציבוריים לשימוש הכללי .

בימנו מערכת המים מאורגנת בצינורות תת קרקעיים, המובילים את המים ישירות לבתים.

סכנה של "בור" קיימת גם בימנו:

1. פתחי ביוב לאיסוף שפכים וניקוז ולאגירת מי הגשמים.

1. הטמנת כבלים של טלפון כבלים חשמל ואינטרנט באדמה.

ביחידה זו נלמד משנה ממסכת בבא קמא פרק ה משנה ה – חלקנו את המשנה לשניים . נתחיל ללמוד מהחלק השני("הסייפא"-הסוף).

אָחַד הַחוֹפֵר בּוֹר, וְשֵׁשׁ וּמֵעָרָה, תְּרִיצִין וְנִעֲצִין
תִּיב.
אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר ("וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר, אוֹ כִי-יִכְרֶה אִישׁ בֵּר וְלֹא יִכְסְנוּ; וְנָפַל-שָׁמָּה שׂוֹר, אוֹ חֲמוֹר: בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם, כְּסָף יָשִׁיב לְבָעָלָיו; וְהַמֵּת, יִהְיֶה-לוֹ. שְׁמוֹת כֹּא, לֵג-לֵד) "בוֹר" ?
מֵה בּוֹר שָׁיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַמִּית- עֲשָׂרָה טַפָּחִים
אִף כָּל שָׁיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַמִּית- עֲשָׂרָה טַפָּחִים .

הָיוּ פְּחוּתִין מֵעֲשָׂרָה טַפָּחִים,
וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׂוֹר אוֹ חֲמוֹר וְנָמַת
כְּטוֹר
וְאִם הוּזַק בּוֹ
תִיב.

שיח-חפירה ארוכה וצרה כמו שוחה **תריצין-חפירות** רחבות ומרובעות כמו מערה **ונעיצין-** חפירות שהם צרות מלמטה ורחבות מלמעלה **כדי להמית-** שיכול להרוג **עשרה טפחים-** טפח היא יחידת מידה שאורכה ארבע אצבעות כ-9.6 ס"מ [לפי שטית חזון איש]. עשרה טפחים הם כ-80 ס"מ או 96 ס"מ **פחותין** – היו פחות **הוזק בו** – נגרם נזק על ידו.

שאלות :

1. אב הנזיקין – "בור" כולל מספר דברים, עיינו במשנה וכתבו אלו דברים לפי המשנה הם בכלל "בור" ?

2. מדוע נבחר דווקא ה"בור" לשמש אב טיפוס?

3. השלימו את הכלל שהמשנה קובעת:

אב נזיקין בור = _____

4. מה הדין במקרה הבא :

שלמה השכן תיקן את הגדר של ביתו, הוא חפר בורות של 60 ס"מ כדי לתקוע בהם עמודים לגדר. הארנב של טל נפל לאחד הבורות ומת.

בתשובתכם התייחסו לשאלה: האם ארנבת היא בגדר שור או חמור?
האם שלמה צריך לפצות את טל?

חשבו: מדוע נקבעה הלכה כך ?

באיזה מקרה הוא כן היה צריך לפצות ? ומדוע ?

5. השלימו את הכלל : עומק הבור לא משנה במקרה של _____ .

עומק הבור משנה רק במקרה של _____ .

כדאי לדעת : אסון המכרה בצ'ילה

ב-5 באוגוסט שנת 2010, נלכדו בבטן האדמה 33 כורים במכרה נחושת בצ'ילה, כתוצאה מהתמוטטות סלעים. לאחר 17 יום של חיפושים הם נמצאו חיים בעומק של 700 מטרים אך, חילוץ התאפשר רק אחרי שבעה שבועות. במשך הימים הארוכים בהם היו לכודים הכורים מתחת לפני האדמה, הם קבלו חמצן ומזון וביגוד מיוחד דרך קפסולה. אזור המכרה שהתמוטט הוצף באינספור כתבים וצלמים מכל העולם, בנציגי הממשל הצ'יליאני ובבני משפחותיהם וחבריהם של הכורים הלכודים. העולם כולו עקב אחרי הכלואים וחילוץם, ששודר בשידור חי בהרבה מדינות.

ב-12 לאוקטובר 2010 הכורים הועלו מבטן האדמה בכלוב מתכת ברוחב של כ-60 סנטימטריים, רוחב שהספיק להעלות רק כורה אחד כל פעם. העלאה נמשכה כ-25 דקות בכל סבב. הקפסולה זכתה לשם "פיניקס", על שמו של עוף החול מהמיתולוגיה היוונית שקם לתחייה מן האפר ושב לחיים.

נחזור לראשית המשנה ונלמד את חלק א של משנה ה' במסכת בבא - קמא בפרק ה

החופר בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות הרבים
 או ברשות הרבים, ופתחו לרשות היחיד
 ברשות היחיד, ופתחו לרשות היחיד אחר-
 טיב.
 החופר בור ברשות הרבים,
 ונפל לתוכו שור או תמור ונת-
 טיב.

רשות היחיד - מקום פרטי השייך לאדם מסוים **רשות הרבים** - מקום ציבורי, הפתוח כל
 האנשים. **חייב** - לשלם על נזק שנגרם בגלל הבור. **רשות היחיד אחר** - מקום פרטי
 השייך לאדם אחר.

שאלות:

1. הגדירו ואפינו:

מהי רשות הרבים? :

מהי רשות היחיד? :

2. א. ציירו את המקרים שהמשנה מביאה אותם בתחילתה:

בור ברשות הרבים, ופתחו לרשות היחיד

בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות הרבים

מה המשותף לכל המקרים אלו?

בור ברשות היחיד, ופתחו לרשות היחיד אחר

ב. מהו הכלל הנלמד מהמקרים שהמשנה מביאה ?

ציינו: נכון או לא נכון

בעל השטח אחראי על נזקים הנגרמים בשטחו

נכון / לא נכון

מי שחופר בור אחראי על הנזקים שנגרמים בגללו – בלי קשר למיקום הפתח.

נכון / לא נכון

פתח הבור לא קובע –מה שקובע הוא- בשטח של מי נמצא העומק של הבור.

נכון / לא נכון

3. לפניכם מספר תביעות שהוגשו לבית המשפט- שוחחו וקבעו מי האחראי.

כתב אישום מוגש נגד: דני כהן על ידי יואל שם אור.

תיאור המקרה:

דני חפר בורות בחצר ביתו הפרטי כדי לשפץ את גינתו.

יואל שיחק בכדור ליד חצרו של דני, והכדור נפל לתוך החצר.

יואל נכנס לשטח הפרטי של דני בלי רשותו כדי לקחת את הכדור,

נפל לתוך אחד הבורות ונפגע קשה בראשו וברגלו.

על מי מוטלת האחריות לנזק? האם על דני לשלם את הנזק הנגרם ליואל? נמקן.

2. כתב אישום מוגש נגד : נועם לוי על ידי אפרת ויס

תיאור המקרה :

נועם הוא עובד עירייה באגף ניקוז והביוב. הוא נשלח לבצע עבודת אחזקה במערכת הביוב ברחוב

הרצל. נועם פתח את הביוב וירד לבור לבצע את עבודתו. אפרת עברה ברחוב ולא שמה לב לבור הפתוח.

היא נפלה לתוכו, נפצעה שמלתה נקרעה וחלק מגופה נחשף בציבור.

על מי מוטלת האחריות- על העירייה או על העובד? נמקן.

כדאי לדעת :

במדינה המודרנית, רשויות מקומית ועיריות אחראיות לניהול המרחב הציבורי. הן צריכות לפתח רחובות, מדרכות, כיכרות וגנים ציבוריים, לשמור, לאכוף ולדאוג לניהול התקין. במקרה ויש מפגע ציבורי בכביש או במדרכה או במרחב הציבורי- העירייה אחראית לתיקון הנזק שנגרם וכן היא יכולה לתבוע לדין את מי שגרם לנזק במרחב הציבורי.

במקרה של רשלנות של עובד ציבור, הגורם במעשיו נזק, האחריות היא של הגוף הציבורי המעסיק אותו, עליהם לטפל ברשלנות של העובד, לשלם את הנזק ולפעול נגד העובד המתרשל. לרוב העובדים מבוטחים נגד תביעות על רשלנות.

האם יש הבדל בין מה שאנחנו מהמנהל להתנהלות מהדין אודות ?

בת 3 וחצי נפלה לבור בירושלים ומתה עקב שאיפת גז

מאת: [הונתן ליס ניב חסון](#) 22/7/2009

עובר אורח שניסה לחלץ את הילדה נפגע אף הוא מהגז ומצבו אנוש. עיריית ירושלים: מדובר בבור מים ישן שנפרץ במעשה ונדליוזם

ילדה בת 3 נפלה לבור בירושלים ומתה, כנראה בגלל שאיפת גזים רעילים שנפלטו לתוך הבור מאשפה שהיתה בו. גבר שנחלץ לעזרת הילדה וירד לבור, איבד אף הוא את הכרתו ופונה במצב אנוש. צוותי מד"א שהוזעקו למקום ניסו להחיות את הילדה, אך נאלצו לקבוע את מותה. הגבר פונה, תוך כדי החייאה, לבית החולים הדסה עין כרם. המקרה אירע ברחוב מעבר המיתלה בשכונת רמות אשכול בבירה. עובר אורח, בשנות ה-40 לחייו, הבחין בכך שהילדה נפלה לבור וניסה לחלץ אותה. [...]

לטענת עיריית ירושלים, מדובר בבור מים ישן שנפרץ במעשה ונדליוזם, מה שאיפשר את נפילת הילדה פנימה. "עיריית ירושלים רואה בחומרה את המקרה ופתחה בחקירה", נמסר בהודעה שפירסמה עיריית ירושלים. "העירייה מצרה על הטרגדיה בה נפלה הילדה לבור ומשתתפת בצער המשפחה. עובדים סוציאליים נשלחו אל המשפחה. מבדיקה של המוקד העירוני, לא הגיעה כל תלונה לעירייה בנושא זה, וככל הנראה מדובר בוונדליזם והעירייה מגנה זאת".

דנו בכיתה :

מי אחראי למות הילדה ולפגיעה של האיש שניסה לחלץ אותה – האם ההורים שלא שמרו ? מי שהרס את פתח הבור ? או העירייה שלא דאגה לתקן את כיסוי הבור ? אולי אנשים שלא הודיעו לעירייה על המפגע הציבורי ?

יחידה 6: נלקים במרחב הציבורי

במשנה הקודמת למדנו שאדם אחראי לבור שהוא חופר, בין אם הוא נמצא ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, ואם נגרם נזק לאדם או לחיה הוא חייב לשלם. המשנה הבאה מתמקדת בנזקים אחרים שנמצאים במרחב הציבורי.

מהו מרחב ציבורי?

אלו כללי התנהגות מאפיינים את המרחב הציבורי?

לפניכם מספר מקומות. ציינו לגבי כל אחד מהם, אם הוא מרחב ציבורי או פרטי?

☒ לאילו קבוצות ניתן למיין את מרחב הציבורי ?

☒ כתבו: מי אחראי על שמירת המרחבים הציבוריים ? ובמקרה של נזק, מי צריך לפצות על הנזק הנגרם ?

שלומי ואפרת הם סטודנטים שלומדים בירושלים.
הם טיילו ברחוב וליד הפח הם ראו כורסה כמעט שלמה.
האם הם יכולים לקחת את הכורסה שנמצאת במרחב הציבורי ? מדוע ?

למי שייכים דברים שנזרקים או נמצאים במרחב הציבורי ?

איך קובעים ?

בדרך כלל כל חפץ נמצא בבעלות של אדם, ואדם אחר לא יכול לקחת אותו אלא ברשותו. אך אדם יכול להפקיע את החפץ מרשותו ולהפכו להפקר, כלומר חפץ שכל מי שמעוניין יכול לקחת אותו לעצמו.
ישנם עצמים שמלכתחילה הם הפקר: אלו הם עצמים שמעולם לא היו להם בעלים, כגון עצים ואבנים או חיות בר.

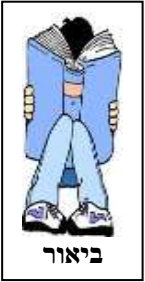
משנה מסכת בבא קמא פרק ג משנה ג :

המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים,
והזק בָּהֶן אַחַר - סְיֵיב בְּנִזְקוֹ
וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה.

רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
כָּל הַמְקַלְקֵלִין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים, וְהַזִּיקוּ-
סְיֵיבִין לְשֵׁלֶם;
וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה.

ההוּפָּךְ אֶת הַגָּלֵל בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים
וְהַזִּיק בָּהֶן אַחַר - סְיֵיב בְּנִזְקוֹ:

השלימו את הביאורים החסרים למשנה :

תבנו- התבן שלו, קש קצוץ הנשאר מהתבואה ומשמש למזון לבהמות.

קשו-

רשות הרבים-

לזבלים -

הוזק בהם אחר-

חייב בנזקו -

כל הקודם - כל מי שלוקח ראשון את מה שנזרק לאשפה ברשות הרבים.

כל המקלקליו-

ההופך - מסמן אותו כשלו ע"י מעשה.

את הגלל- צואת בקר (הנמצאת במקום ציבורי).

חייב בנזקו -

רבן שמעון בן גמליאל :

ישנם שני חכמים בשם זה, שהם סב ונכד שנקרא על שמו. הראשון המכונה לרוב 'הזקן' היה חכם מתקופת המשנה, נצר להלל הזקן, שחי משנת 10 עד 70 לספירה, ושימש כנשיא הסנהדרין סמוך לחורבן בית שני. היה ממנהיגי ירושלים ונהרג במהלך המרד הגדול ברומאים.

רבן שמעון בן גמליאל השני היה בנו של רבן גמליאל מיבנה, חכם מתקופת המשנה. שימש כנשיא הסנהדרין לאחר מרד בר כוכבא. היה מתלמידי רבי עקיבא, חבר של רבי מאיר ורבי יהושע בן קרחה. בנו היה רבי יהודה הנשיא עורך המשנה

שאלות :

1. בפתחת המשנה מובא דיון במקרה מסוים.

כתבו במילים שלכם את הדוגמא שהמשנה מביאה :

לפי משנה זו, מה קורה אם נגרם נזק? מי אחראי? מדוע?

2. הסבירו למה מתכוונת המשנה במשפט הבא :

"יָכֹל הַקּוֹדֵם בְּהֶן זָכָה":

3. רבן שמעון בן גמליאל קובע כלל. העתיקו מהמשנה את הכלל:

4. ציירו שלוש דוגמאות לקוללים אפשריים במרחב הציבורי:

1.	2.	3.

5. לאחר הכלל שהמשנה מציגה, מובאת דוגמא לנזק דוגמא למרחב הציבורי.

לפני שנלמד אותה, **כדאי לדעת:**

צואת בעלי חיים נקראת "גללים". הגללים מורכבים משאריות מזון מעוכל, מחומרי צבע הנוצרים בכבד, הרבה חיידקים וגזים הגורמים לריח. הגללים מכילים חנקן, לכן הם משמשים כחומר מזין לצמחים, חומרי דישון, וזבל אורגני המשמש את החקלאיים לדישון האדמה. באזורים שונים בעולם עד היום צואת בעלי חיים מיובשת ומשמשת כחומר בעירה באזורים בהם קשה לממן חומרי בעירה יעילים יותר.

גללי סוסים

מדורה מגללי בעלי חיים

א. לאור המידע המופיע למעלה, האם הגללים של בעלי חיים שנמצאים במרחב הציבורי הם רכוש פרטי

או הפקר? מדוע?

ב. עיינו במשנה- סמנו מהי הדוגמא שהמשנה מביאה בסופה :

1. אדם הלך עם סוסו ברחוב והסוס הוציא צואתו במרחב הציבורי, ואדם אחר נפגע ממנו.

2. אדם הלך ברחוב, דרך בלי לשים לב על גללי כלב החליק ונפל .

3. אדם הלך ברחוב ומצא גללי פרות . הוא עשה מהם ערימה והלך להביא שקית,

ובינתיים אדם אחר ניזוק מהם.

מה הדין במקרה זה ?

מדוע זאת ההלכה? הרי הגלים מלכתחילה הם הפקר ?

משימת יישום:

התחלקו לקבוצות ובחרו אחד משלושת הדברים המופיעים בטבלה.

כתבו חוקים על התנהגות ראויה במרחב הציבורי.

3. טוקבקים באינטרנט	2. בית קולנוע	1. פרסומות בשלטים ובטלוויזיה
<p>144. פסק הלכה הרב עובדיה , ירושלים (28.02.11)</p> <p>143. שכר ממוצע של עובד סוציאלי בביטוח לאומי - 18,500 ש"ח איזה זוללי שכר אלו (28.02.11)</p> <p>142. הגיע הזמן ! בהצלחה לכולנו ! לא להתקפל ! לתן עוסיית (28.02.11)</p> <p>141. סייג לחוכמה שתיקה לתן חנה (28.02.11)</p> <p>140. השכר הממוצע של עובד סוציאלי - 10,800 ש"ח. גבוה ב- 2,500 ש"ח מהשכר הממוצע במשק (28.02.11)</p> <p>139. מאבק מיותר מרביתם אוקלי חנים עילאי (28.02.11)</p> <p>138. כולנו איתכם מאבק כה צודק (28.02.11)</p> <p>137. המטרה - לקבל מה שמגיע יזהר (28.02.11)</p> <p>136. כמה חודשים בלי עובדים סוציאליים הכל יראה יותר טוב לתן (28.02.11)</p>		

תמונת מצב : זבל ומחזור בישראל -

תושב ממוצע בישראל מייצר בכל יום כשני קילוגרמים של פסולת. בשנה מצטברים בישראל יותר מחמישה מיליון טונות פסולת. ערים עשירות כגון תל אביב מייצרות יותר זבל מערים עניות כגון בני ברק. רוב האשפה, כ-38% הם חומרים אורגניים נרקבים, תוצר של מוצרי מזון. חומרי פלסטיק שתופסים הכי הרבה מקום ואינם מתכלים מהווים כ-34.5% מהנפח הכללי של האשפה.

בישראל העיריות אחראיות על פינוי פסולת מאזורי מגורים, לרוב הן מפנות ומטמינות את הפסולת בקרקע. אך הפסולת מהווה סכנה למי תהום, ותופסת מרחבים ציבוריים יקרים, מכערת את הנוף ולעתים מסכנת את הסביבה והציבור. לכן ההמלצה היא : להפחית, להשתמש שוב, ולמחזר. בשנים האחרונות עולה בארץ המודעות למחזור פסולת למצב של חומר גלם שישמש לייצור מוצרים חדשים. המחזור מאפשר חיסכון בחומרי גלם ומצמצם את כמויות הפסולת והזיהום, ויש לו חשיבות כלכלית ואקולוגית. בישראל ממחזרים רק כ-25% מהפסולת, בעיקר בקבוקי פלסטיק, נייר, ובאזורים מסוימים גם חומרים אורגניים לקומפוסט ומתכות. התכנון לשנים הקרובות הנו להרחיב את נפח המחזור, ולהציב פחים מיוחדים, כדי שאנשים יפרידו את הפסולת שלהם. עיריות שיקדמו מחזור יקבלו סיוע ממשלתי.

פסולת זרוקה ברחוב

קומפוסט

כלובים למחזור בקבוקי פלסטיק

במדינות רבות באירופה ובארצות הברית ממחזרים הרבה יותר מאשר בישראל. ברחובות ובבתים ישנם פחים המיועדים להפרדת פסולת : פח לפלסטיק, פח לנייר, פח לזכוכית, פח לזבל אורגני, פח לחומרים יבשים, פח לסוללות ועוד..

שאלון אישי:

האם אתם ממחזרים?
 אלו דברים אתם ממחזרים?
 אם תראו ילד שמפצה גרעינים וזורק על המדרכה נמק!

אם תראו שקיות של חטיפים ובקבוקים זרוקים במסלול טיול, האם תאספו אותם?

באלו מצבים אינכם נמנעים מלזרוק פסולת ברחוב? מדוע?

האם תסכימו להפריד פסולת לפחים שונים? מדוע?

יחידה ד: מה קובע תשלומי נזק - תוצאות המצפה או כוונת

האדם?

המזניח את הכד ברשות הרבים

ובא אחר ונתקל בה ושברה - פטור
ואם הזק בה - בעל החבית חייב בגזקו.

נשברה כדו ברשות הרבים

והחלק אחד במים או שלקה בתרסיה - חייב
רבי יהודה אומר :

במתכונן - חייב

באינו מתכונן - פטור

משנה מסכת בבא קמא פרק ג משנה א :

השופך מים ברשות הרבים

והזק בהן אחר - חייב בגזקו.

המצניע את הקוץ ואת הזכוכית

והגודר את גדרו בקוצים

וגדר שנפל לרשות הרבים

והזקו בהן אחרים חייב בגזקו.

משנה מסכת בבא קמא פרק ג משנה ב

☒ לפניכם שני מקרים. קראו וענו על השאלות :

מקרה א:

הובלות יפו העבירו פסנתר של משפחת ביטון, שגרו בקומת קרקע לדירתם החדשה הנמצאת במרחק שני רחובות מדירתם הישנה. הפסנתר נשמט מיד אחד המובילים ונשבר.

מקרה ב:

בכביש 6 כלב חצה בריצה את הכביש, הנהג שלא רצה לפ בו, לחץ ברקס בהול וסטה מעט מהנתיב וגרם בכך לתאונת שרשרת.

1. מהו המכנה המשותף לשני המקרים? _____

_____ ומה הבדל ביניהם? _____

2. מה קובע לדעתכם: תוצאות המעשה או הכוונה? _____

_____ 3. הגדירו מהו נזק מכוון? _____

תנו דוגמא: _____

_____ 4. הגדירו מהו נזק לא מכוון? _____

תנו דוגמא: _____

5. תנו דוגמאות למעשה שעשיתם בלי כוונה? איך הגיבו האנשים מסביב? האם זה היה מוצדק

לדעתכם? איך אתם הגבתם?

כדאי לדעת :

אדם בוגר נדרש להיות **אחראי על מעשיו באופן מוחלט**. אדם צריך לדאוג במעשיו לא להיות עבריינין, לדוגמא : אדם צריך לדאוג שהרכב שלו יהיה תקין כפי שנדרש בחוק. אדם יכול לגרום נזק ואז עולה השאלה האם הוא עשה את המעשה **בכוונה או לא בכוונה**.

מעשה מכוון נעשה מתוך תשומת לב, ריכוז, ובשיקול דעת.

מעשה לא מכוון נעשה מתוך חוסר תשומת לב או מרשלנות הנובעת מחוסר אכפתיות או מפזיזות שהיא תוצר של קלות דעת.

☒ כיצד צריך להתייחס למעשה רשלני הנובע מאדישות וכיצד צריך

להתייחס למעשה הנובע מפזיזות? האם יש הבדל? אם כן במה?

ביחידות הקודמות למדנו שאדם אחראי על מעשיו במרחב הציבורי, ואם מעשיו גורמים לנזק הוא אחראי על הנזק. המשניות הבאות שנלמד דנות בדוגמאות נוספות, שמלמדות אותנו עקרונות נוספים.

הַמְנִיחַ אֶת הַכֹּד בְּרִשׁוֹת הָרָבִים

וְבָא אַחֵר וְנִתְקַל בָּהּ וְשִׁבְרָהּ - פְּטוּר

וְאִם הִזִּיק בָּהּ - בְּעַל הַחֲבִית חַיִּיב בְּנִזְקוֹ.

נִשְׁבְּרָה כְּדוֹ בְּרִשׁוֹת הָרָבִים

וְהַחֲלַק אֶחָד בְּמִים אוֹ שִׁלְקָה בַּחֲרָסִיָּה - חַיִּיב

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר :

בְּמִתְבּוֹן - חַיִּיב

בְּאִינוֹ מִתְבּוֹן - פְּטוּר

משנה מסכת בבא קמא פרק ג משנה א :

פְּטוּר – מלשום על הכד הנשבר **חַיִּיב בְּנִזְקוֹ** – חייב לשלם תשלום עבור הנזק שנגרם.

הוֹחֵלֵק אֶחָד – החליק אדם אחר **שִׁלְקָה בַּחֲרָסִיָּה** – נפגע משברי הכד .

שי צ'רקה- מתוך הספר בבא

רבי יהודה

הוא רבי יהודה בן אלעאי, חכם מתקופת המשנה [תנא] דור רביעי, חי במחצית השנייה של המאה השנייה לספירה. רבי יהודה היה מגדולי תלמידיו של רבי עקיבא, שלמד גם בבית המדרש של רבי ישמעאל. הוא גר באושא, שבגליל ואחרי מרד בר כוכבא היה שותף בהנהגת העם. רבות מאמרותיו מופיעות במשנה.

1. אפרים סחב כד על גבו מחצרו בקצה הישוב למרכז העיר. באמצע הדרך הוא התעייף, הניח את

כדו וישב לנוח.

אילו כללי זהירות עליו לנקוט? _____

עיינו במשנה וכתבו מה הדין:

א. במקרה ועבר אדם ונתקל בכד ושבר אותו: האם האיש ששבר צריך לשלם? _____

מדוע? _____

2. במקרה ובעל הכד הקפיד והניח את כדו בצדי הדרך: האם זה משנה את הדין? נמקו

ב. מה קורה אם אדם ששבר את הכד נפצע וניזוק משברי הכד? _____

מדוע יש הבדל בהלכה בין שני המקרים? _____

3. במה שונה המקרה השני במשנה מהמקרה הראשון שהמשנה מביאה? _____

4. כיצד מבחין רבי יהודה בין אדם ששבר **בכוונה** כד או כלי זכוכית ברשות הרבים, לאדם שנשבר לו

כד או כלי זכוכית **בלי כוונה** ברשות הרבים? _____

חשבו מדוע רבי יהודה עושה הבחנה זו? _____

מה דעתכם על הבחנה זו ?

לפניכם שאלה המבוססת על מקרה אמיתי שהופנתה לעורכת דין המתמחה בפשיעת נוער:

בני בן ה 12 רב עם חברו על הפלאפון.

הריב הפך למאוד אלים, ובני לקח אבן גדולה והרים אותה באוויר בכיוון הראש של חברו.

מורה הפריד ביניהם והמריבה הופסקה, השניים

התנצלו זה בפני זה ויצאו ללא פגע .

האם יש כאן בסיס להגשת תלונה למרות שלא הייתה פגיעה פיזית?

התחלקו לקבוצות :

נסו לחשוב כמו עורכי דין וכתבו תשובה לאם השואלת :

האם עצם הרמת האבן מעידה על כוונה לבצע מעשה פלילי ?

01172412 focusresearch.com

השופך מים ברשות הרבים
והזק בהן אחר – חייב בגזקו.
המצניע את הקוץ ואת הזכוכית
והגדר את גדרו בקוצים
וגדר שנפל לרשות הרבים
והזקו בהן אחרים חייב בגזקו.

משנה מסכת בבא קמא פרק ג משנה ב

המצניע – המחביא ברשות הרבים **הזקו בהן** – בקוץ או בזכוכית או בקוצים או במפולת הגדר

שאלות :

1. האם החלק הראשון של המשנה מוסיף כלל שלא למדנו במשניות הקודמות?

2. האם גדר שייכת לרשות היחיד או לרשות הרבים?

נמקו !

3. לועד הבית ברחוב בורכוב 12 נמאס, שאנשים נכנסים לחצר שלהם והורסים להם את הדשא.

לכן הם החליטו להקים גדר עשויה מקוצים, כדי לשמור על פרטיותם ולהרחיק זרים.

מה דעתכם על ההחלטה שלהם? _____

מה הדין אם אדם עבר במדרכה ליד גדר הקוצים, מעד ונפצע? _____

4. לפניכם מקרה :

אפי הוא איש אחראי – הוא הלך בגן ציבורי וראה קוצים וזכוכיות שבורות. אפי פחד שילדים יפצעו או ישחקו עם הקוצים ושברי הזכוכיות ועל כן החביא אותם בערמה של קרטונים. זמן קצר לאחר מכן נפל ילד מהסקייטבורד שלו על ערמת הקרטונים, ונפצע מהקוצים והזכוכית השבורות שהיו מוסתרים בתוכה.

קיימו משפט כתתי: 1. מנו סגור שייצג את אפי וקטגור שיאשים את אפי ושופט שינהל את המשפט, כל שאר הכיתה יהיו מושבעים שיפסקו את פסק הדין.

2. הציגו טעונים בעד ונגד מעשהו של אפי .

3. השופט ייתן למושבעים [תלמידי הכיתה] להחליט מי צודק בהצבעה .

עיינו במשנה וכתבו האם פסק הדין מתאים להלכה שהמשנה מביאה? _____

חשבו, מדוע המשנה מטילה אחריות על האדם שהחביא את הקוץ וזכוכית ברשות הרבים? _____

yent אחיה ראב"ד 07.02.10

ממיטתו בבית החולים רמב"ם סיפר דניאל יובל בן ה-11, כיצד נפצע אתמול בפיצוץ מוקש ברמת הגולן: "במקום שבו שיחקנו לא היתה שום גדר ויכולנו להיכנס חופשי. רק יותר למעלה היתה גדר". על הפציעה סיפר: "חשבתי שזה חלום רע. שאלתי את אבא מה קרה, והוא אמר לי שדרכתני על מוקש". אבא לקח אותי על הידיים והוריד אותי מההר. אמרתי לו שיירגע, ששום דבר לא קרה לי ואני חזק" - כך שיחזר בצהריים (יום א') דניאל יובל בן ה-11 מרמת-השרון, [שנפצע אתמול באורח קשה מפיצוץ מוקש בצפון רמת-הגולן](#). דניאל, שאחותו עמית נפצעה באורח בינוני בפיצוץ - בעת ששיחקו בשלג, הוסיף כי לא היתה כל אזהרה שמדובר בשדה מוקשים. "במקום שבו שיחקנו לא היתה שום גדר ויכולנו להיכנס חופשי."

מי אחראי על הנזק שנגרם לילדים : האם ההורים שהרשו להם לשחק

בשלג או הצבא שהתרשל וסימן את שטח המוקשים באופן ברור ?

ידוע הוא שהגולן מלא שדות מוקשים האם ההורים נהגו ברשלנות ?

נמקו !

יחידה 8: עז אבידות ומציאות

איזו היא אבדה ?

מצא חמור או פרה רועין בדרך

- אין זו אבדה .

חמור וכליו הפוכין

פרה רצה בין הפרמים

- הרי זו אבדה.

החזירה וברחה, החזירה וברחה, אפילו ארבעה וחמשה פעמים-

חייב להחזירה שנאמר: (דברים כ"ב) "השב תשיבם".

היה בטל מסלע-

לא יאמר לו: תן לי סלע,

אלא נותן לו שזכרו כפועל בטל.

אם יש שם בית דין - מתנה בפני בית דין,

אם אין שם בית דין - בפני מי נתנה?

נשלו קודם.

אבדה כלבה !!

**העונה
לשם
דולי**

דולי כלבה מעורבת, משוקרת ומחוסנת, בעלת שבב צבע שחור לבן, ראש בצבע חום, בת שנתיים וחצי

**כל מי שראה אותה בבקשה להתקשר
ל- 09-88-55-058, כל מידע יעזור !!!**

דולי נראתה לאחרונה בתאריך 110612010 בערב יום חמישי בשעה 22:40 ייתכן ונאספה על ידי אדם זר

פרס כספי של 300 שקלים למוצא !!!!!

הגדירו מהי אבדה? _____

ספרו על מקרה בו משהו חשוב אבד לכם: _____

מה עשיתם? _____

האם אתם מצפים שיחזירו לכם את האבדה? _____

באיזה מצב אתם מרימים ידיים, מתייאשים מחיפוש האבדה? _____

מה אתם עושים כאשר אתם מוצאים משהו ששייך למישהו אחר? האם זה משנה אם הדבר בעל ערך כספי גבוה או? _____

הלבית אביה

אבד ארון

בארץ תלביד מאה
בארץ תלביד מאה ומאה סקנייה 100

אשראם 02-537744

מספר טל: 02-537744
מספר פקס: 02-537744
כתובת: תלביד מאה, תל אביב-יפו
שעות פעילות: ימים ראשון-חמישי, 9:00-18:00
שבת, 10:00-17:00
חגים: 10:00-17:00

בספר דברים (כב, א-ג) התורה מצווה להחזיר אבדה לבעליה:

לא-תראה את-שור אֶחִיד או את-שיו, נִדְחִים, וְהִתְעַלְמָתָּ, מֵהֶם: הֲשִׁב תְּשִׁיבֵם, לְאֶחִיד. וְאִם-לא קרוב אֶחִיד אֶלֶיךָ, וְלֹא יִדְעָתוּ-וְנֹאסַפְתּוּ, אֶל-תוֹד בֵּיתְךָ, וְהִנֵּה עִמָּךְ עַד דָּרַשׁ אֶחִיד אֹתוֹ, וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ. וְכֹן תַּעֲשֶׂה לְחֹמְרוֹ, וְכֹן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ, וְכֹן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אֲבֹדָת אֶחִיד אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ, וּמִצֹּאֲתָהּ. לֹא תוֹכַל, לְהִתְעַלֵּם.

ספר דברים פרק כ"ב פסוקים א-ג'

מה אסור לעשות כשרואים שור או שה טועים בדרכ? מדוע?

מה קורה במקרה ולא יודעים לאי שייכת האבדה?

מה משמעות של צווי זה- למור את האבדה עד שיבוא בעליו במקרה של בעל חיים?

סמנו בפסוקים אלו אבדות צריק להחזיר?

ומציאות בסדר נזיקין,

איזו היא אבדה ?

מָצָא תְמוֹר או פְּרָה רוֹעֵין בְּדָרֶךְ

- אין זו אבדה .

תְמוֹר וְכִלְיוֹ הַפּוֹכֵיין

פְּרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים

- הרי זו אבדה.

מסכת בבא מציעא, פרק ב, משנה ט

1 . קראו את המשנה, וחישבו מה ההבדל בין שני המצבים המתוארים ומלאו את התרשים:

ב.

נחשב כאבדה

מדוע זה כך ?

א.

לא נחשב כאבדה

מדוע זה כך ?

כדאי לדעת : במדינת ישראל קיים משנת 1973 **חוק השבת האבדה** שמטרתו להסדיר את הטיפול באבידות. לפי החוק אדם חייב להחזיר אבדה לבעליה ואם אינו יודע מיהו אזי למסור למשטרה כמו כן - לפי בקשת המשטרה אדם חייב להחזיר אבדה שנמצאה ברשותו.

לפניכם ציטוטים מלשון החוק :
"**אבידה**" - מיטלטלין [דבר שאפשר להעביר ממקום למקום] שאבדו לבעליהם, או שבנסיבות הענין יש להניח שיצאו משליטתם...

חובת המוצא

- (א) המוצא אבידה ונוטלה חייב להשיבה לבעלה או להודיע עליה בהקדם למשטרה, זולת אם בנסיבות הענין יש להניח שבעל האבידה התייאש ממנה מחמת מיעוט שוויה.
- (ב) הודיע המוצא למשטרה, רשאי הוא למסור לה את האבידה והוא חייב לעשות כן אם היא דרשה זאת ממנו.

<http://www.mako.co.il/news-israel/local/Article-f54162099728721004.htm>

מצא מיליון שקלים ברחוב - והחזיר למשטרה יוסי זילברמן | חדשות 2 | פורסם 21/03/10

למשטרת מודיעין הגיע הערב אדם ובידו שקית יקרה שמצא ברחוב. לא סתם יקרה - היו בה כמיליון שקלים במזומן בשטרות של דולרים השוטרים ההמומים ספרו את השטרות, הודו לאזרח הטוב והבטיחו : אם לא ימצא בעל השקית - אתה תקבל את הכסף.

לפניכם מספר תגובות של טוקבקיסטים הלקוחים מאתר החדשות :

- ☒ למוצא היקר, זכית לקדש שם שמיים ברבים. אל תשמע לכל אלו שאומרים עליך שאתה פראיר, כי אתה לא. הלואי וירבו אנשים כמותך. יישר כח.
- ☒ אני הייתי מכה על חטא אחר כך... אבל הייתי לוקח את המיליון.. עוד שבוע אף אחד לא יתייחס אליו בכלל ולא יגיד דבר על האזרחות הטובה שלו...!!!
- ☒ אני מצאתי פלאפון דור 3 ככל הנראה... בדרך לבית ספר. {אני עוד חודש בת 12}..ילד מהכיתה אמר שאני פרייארית.. אבל אז מה?..אם אתם תאבדו משהו..זה לא יהיה לכם עצוב??? אנשים..תתחשבו..

כתבו :
כיצד אתם הייתם
מגיבים ?

ראינו שלהשיב אבדה זו מצווה מן התורה וגם חוק של מדינת ישראל. המשנה מגדירה אבדה ככל דבר שנמצא לא במצבו הרגיל ובעליו לא בסביבה. בחלק ב של המשנה [מסכת בבא מציעא, פרק ב, משנה ט] נלמד עד היכן מגיעה החובה של המוצא להחזיר אבדה לבעליה .

הַחֲזִירָה וּבִרְחָה, הַחֲזִירָה וּבִרְחָה, אֶפִּילוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים-

תְּיָיֵב לְהַחֲזִירָה שְׁנָאֵמֶר: (דברים כ"ב) "הַשֵּׁב תְּשִׁיבֵם".

הִיָּה בְּטֹל מְסֻלַּע-

לֹא יֹאמֶר לוֹ: תֵּן לִי סֻלַּע,

אֲלֵא נֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוּעֵל בְּטֹל.

אִם יֵשׁ שָׁם בֵּית דִּין - מִתְּנֶה בְּפָנָי בֵּית דִּין,

אִם אֵין שָׁם בֵּית דִּין- בְּפָנָי מִי יִתְּנֶה?

שְׁלוֹ קוֹדֵם.

מסכת בבא מציעא, פרק ב, משנה ט

היה בטל- הפסיד זמן עבודה בגלל טיפול באבדה סלע - מטבע מימי חז"ל שהיה שווה 768 פרוטות מתנה בפני בית הדין - קובע תנאי בבית דין, שיטפל באבדה בתמורה להחזר הכסף שיפסיד בזמן טיפול באבדה .

מטבעות מתקופת חז"ל

שאלות :

1. לפניכם שני מקרים - עינו במשנה וכתבו

א.
הכלב של השכנים הלך לאיבוד. בדרך לעבודה, יוסי ראה אותו משוטט בשדות הוא אסף את הכלב ואחרי העבודה החזיר לשכנים. אחרי יומיים קרה אותו מקרה - ושוב יוסי החזיר את הכלב לשכנים אך, הפעם ביקש מהם שישמרו עליו. אחרי שבועיים הכלב שוב נעלם, יוסי שוב ראה אותו בשדות. הוא כעס ואמר לעצמו זו בעיה של השכנים שלא שומרים עליו. יוסי המשיך לעבודה בלי לעצור.

ב.

אפי הוא איש אחזקה של הבניין, מנקה, משפץ ומתקן את מה שנדרש. שירלי היא ילדה בת 11, קצת מפוזרת. היא תמיד מאבדת, משאירה חלק מחפציה במקומות שונים בבניין בו היא משחקת. לפעמים זה תיק, לפעמים מחברת ולפעמים זה סוודר. אפי אוסף את חפציה ומחזיר לה בכל פעם.

א. מי מהאנשים נהג נכון? מדוע?

ב. אם איזה מאנשים אתם מזדהים? נמקו!

2. למה כופל הפסוק את הצו "השב תשיבם"?

האם לא מספיק היה לכתוב רק השב? מה למדו חז"ל מכפילות זו?

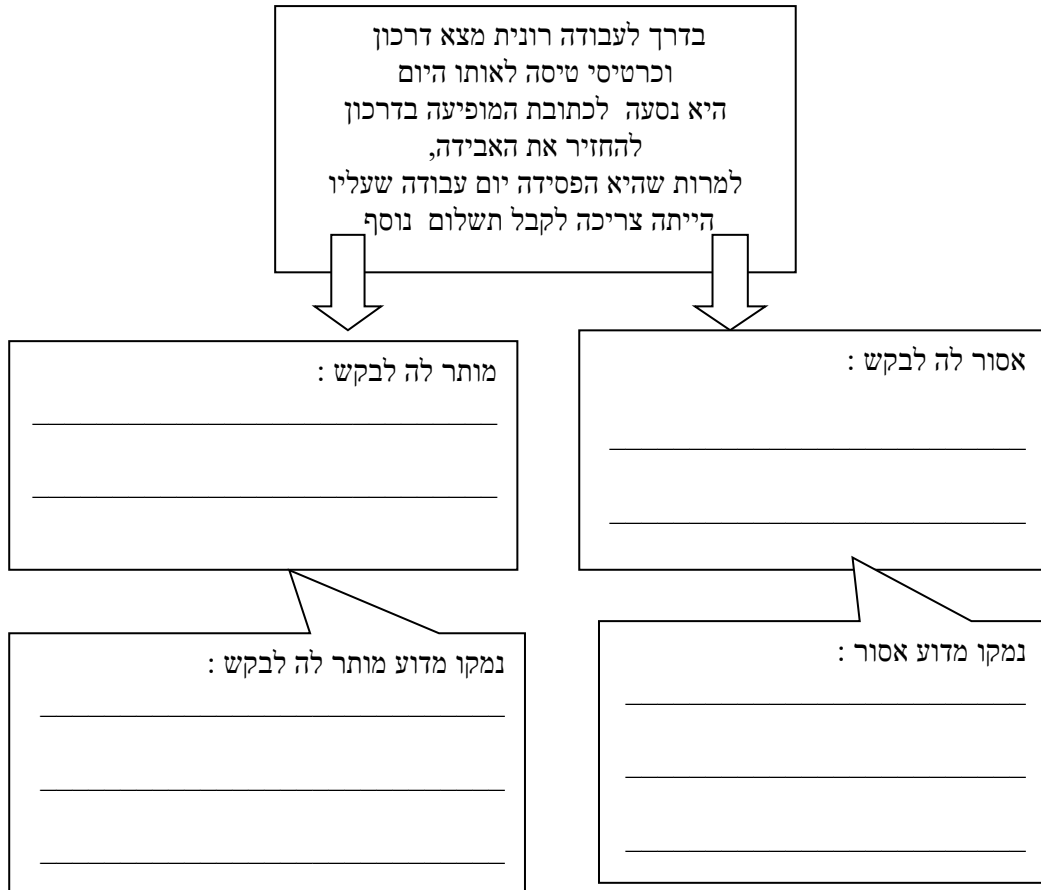
חז"ל חשבו שכל מילה בתורה חשובה, והיא באה ללמד אותנו דבר מה. לכן הם למדו ודרשו כל מילה והסיקו מהן הלכות, רעיונות ודברי מוסר שיטת לימוד זו נקראת מדרש. דיוק במילות הפסוק ולימוד ממנו הלכה נקרא: מדרש הלכה. במשנה שלנו יש מדרש הלכה.

3. חוו דעתכם - אדם מצא אבדה כגון : חתול או כלב :

האם הוא צריך לדרוש כסף תמורת השבת האבדה ? _____

מדוע ? _____

4. עיינו במשנה ומלאו את התרשים :

5. באיזה מקרה היא כן יכלה לקבל כסף עבור תוספת כסף שהיא הפסידה באותו יום עבודה ? _____

6. מה על רונית לעשות : במקרה ואין בית דין שיאפשר לה לקבל את תוספת הכסף ? _____

חשבו מדוע חז"ל קבעו כך את ההלכה ? _____

לפניכם סיפור על ר' חנינא בן דוסא הלקוח מתלמוד הבבלי:

ור' חנינא בן דוסא מהיכן היה לו עזים והרי היה עני? [...]

אמר רב פנחס:

מעשה ועבר אדם אחד על פתח ביתו והניח שם תרנגולין.

ומצאתן אשתו של ר' חנינא בן דוסא

ואמר לה: "אל תאכלי מביציהן".

והרבו ביצים ותרנגולין והיו מצערין אותם.

ומכרן וקנה בדמיהן עזים

פעם אחת עבר אותו אדם שאבדו ממנו התרנגולין

ואמר לחבירו בכאן הנחתי התרנגולין שלי

שמע ר' חנינא אמר לו: "יש לך בהן סימן"

אמר לו: "הן"

נתן לו סימן ונטל את העזין

והן הן עיזי דאייתו דובי בקרנייהו

מסכת תענית דף כה עמוד א

* מדוע אסר רבי חנינא להשתמש בביצים? _____

* האם מעשה של רבי חנינא הוא לפי הדין או שזוהי מידת חסידות? _____

נמקו את תשובתכם! _____

כדאי לדעת :

בתקופת חז"ל במקום גבוהה בירושלים היתה אבן שנקראה אבן הטוען הגמרא בבא מציעא מספרת שכל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם, וכל מי שמוצא אבידה נפנה לשם, זה עומד ומכריז וזה עומד ונותן סימנים ונוטלה". אחרי חורבן ירושלים והמקדש בשנת 70 לספירה קבעו חז"ל שיהיו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

ביימנו לפי החוק המשטרה משמשת כ"אבן הטוען" מקום שבו אנשים מעברים אבדות או מחפשים אבדות.

יחידה 9 - הולאת דברים

כַּשֵׁם שְׁאוֹנָאָה בְּמִקַּח וּמִמְכָר,

כֶּף אוֹנָאָה בְּדָבָרִים

לא יאמר לו' :

בְּכֶמָה חֶפֶץ זֶה?

וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְקַח.

אם הִיָּה בַעַל תְּשׁוּבָה,

לא יאמר לו' :

זְכוֹר מַעֲשֵׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים!

אם הוא בֶּן גָּרִים

לא יאמר לו' :

זְכוֹר מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֶיךָ!

שְׁנָאֵמַר : (שמות כב) "וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצְנֶנּוּ"

משנה, מסכת נזיקין, בבא מציעא [השער האמצעי], פרק ד, משנה י'.

1 לפניכם שלוש הגדרות ושלושה מקרים, מתחו קו בין המקרה להגדרה :

שלומית לא רצתה שחברתה תקנה שמלה זהה לשמלה שהיא קנתה לחג. לכן היא שלחה אותה לחנות אחרת שאי אפשר להשיג בה שמלה דומה.

אונאה :

רמאות, הטעיה, מעשה מרמה.

[מרמה] : שקר, העלמת אמת במזיד.

רפי מאוד רצה את המכונית
למכירה שראה ברחוב. הוא סיכם עם בעל
המכונית על מחיר ורכש אותה. בערב הוא בדק
באינטרנט וראה שהמחיר ששילם גבוה ב- 30
אלף שקלים ממכוניות זהות שנמכרו

שקר :
כזב , דברים שאינם אמת,
דברים לא נכונים.

חנות מחשבים פרסמה מבצע
לפלייסטיישן מדגם 3 בחצי מחיר.
כשהקונים הגיעו לחנות הם אמרו שדגם
3 נגמר והם המליצו לקנות פלייסטיישן
דגם 4 במחיר מלא

גזל :
גזלה, שוד, מה שנלקח בכוח,
מוצר שמחירו יקר מהמקובל,
שמחירו מופקע.

2. חשבו מהו ההבדל המרכזי המבחין בין הונאה לגזל: _____

3. חשבו מהו ההבדל המרכזי המבחין בין שקר להונאה: _____

בחוק הישראלי הונאה היא הטעיה מכוונת של אדם או קבוצה, במטרה לנצל או לגרום נזק. הונאה כספית היא הונאה הנפוצה ביותר אך, גם זיוף, פרסום שקרי, מעילה יכולים להיחשב כמעשי הונאה.

במשפט העברי המבוסס על ההלכה היהודית, איסור הונאה הוא מצוות לא תעשה מהתורה - שנאמר: " אל תונו איש את אחיו" (ויקרא כה, יד). הונאת ממון שייכת לדיני מכירות, כאשר המוכר מבקש תשלום גבוה מידי או נמוך מידי תמורת חפץ.

☒ מה הבדל המרכזי בין המושג ההלכתי לחוק הישראלי? _____

רשת אופיס דיפו החליטה למכור את כל יומני השנה לתלמיד בשקל, במטרה למשוך לקוחות. בכל מקום אחר יומן עולה כ- 20 ₪ לפחות.

לפני המשפט העברי :

האם רשת אופיס דיפו ביצעה הונאת ממון : _____ נמקו ! _____

בחלק מדוכני יום העצמאות מכרו פטישים ודגלים במחיר גבוה של 15 ₪ ליחידה. אותם דגלים ופטישים אפשר היה להשיג בסופר ב-5 ₪.

לפני המשפט העברי :

האם הדוכנים ביצעו הונאת ממון : _____ נמקו! _____

4. הלכה היהודית קבעה טווח מחירים אפשרי בין המוכרים השונים כדי להסדיר את המסחר בלי הונאה. המחיר יכול להגיע למקסימום **שישית מהמחיר**. חשבו טווח מחירים אפשרי במוצרים הבאים

מוצר	מחיר הממוצע	מחיר גבוה ביותר אפשרי	מחיר נמוך ביותר האפשרי
לחם	12 ₪		
מחשב	2400 ₪		
נעלי ספורט	300 ₪		

5. א. האם ביימנו אפשר להימנע מהונאה בממכר ? נמקו !

ב. חשבו כיצד ביימנו אפשר ליישם את השיטה הכלכלית שמציעה ההלכה ?

כדאי לדעת :

ברוב המדינות הדמוקרטיות בעולם, וביניהם מדינת ישראל, מתקיימת כלכלת שוק חופשי. כל ההחלטות הנוגעות לכספים: ליצור, לקניה ומכירה והעברות כספים מתבצעות מתוך רצון חופשי של אנשים. בשוק חופשי חוקי המדינה לא קובעים את מחירי המוצרים הם נקבעים בהתאם להיצע וביקוש. היצע היא כמות המוצרים והשירותים שקיימים בשוק, ביקוש מתייחס לדרישה של מוצרים ושירותים מסוימים. ככל שיש יותר היצע המחירים יורדים [לדוגמא אם יש הרבה ספרים המתחרים על אותם לקוחות הם יורידו מחירים ויעשו יותר מבצעים במטרה למשוך לקוחות]. אך אם יש ביקוש גבוה למשהו אך, אין הרבה חברות המשווקות את המוצר המחיר יהיה גבוה יותר. [לדוגמא: אם יש מעט חברות המשווקות אייפוד ויש דרישה גבוהה בציבור, הדבר יתבטא במחיר גבוה]. חשוב לציין שלגבי מוצרים מסוימים כגון: לחם וחלב, יש פיקוח ממשלתי גם במדינות שוק חופשי.

לפניכם דוגמאות להתנהלות כלכלית ביימנו במדינות של שוק חופשי. קראו את הדוגמאות וענו על השאלות

בסוף עונה חניות הבגדים יוצאות במבצעים גדולים במטרה לחסל את המלאי של העונה החולפת, כדי להכניס בגדים של העונה החדשה. חניות שונות מכריזות על מבצעים שונים במטרה למשוך לקוחות

בישראל על כל ספר מוטבע מחיר מומלץ לצרכן. אך רשתות ספרים כגון: סטימצקי וצומת ספרים מרבות במבצעים כגון: 4 במאה, 1+1, דבר שפוגע מאוד בכותבי הספרים ובחנויות ספרים פרטיות

משרד התעשייה והמסחר מפקח על מחירים וקובע מחירים מרביים של מספר מוצרים כגון: לחם אחיד, חלה, מלח, חלב, אשל, שמנת, חמאה וביצים

המדינה מפקחת וקובעת את מחירי בנזין 95 אוקטן הנמכר בתחנות הדלק. המחירים מתעדכנים ביום העבודה הראשון בכל חודש. המחיר כולל מחיר הדלק + מס קבוע על הדלק + 16% מע"מ.

☒ חשבו מה היתרונות והחסרונות של שוק חופשי?

☒ איזה שיטה כלכלית עדיפה לדעתכם היצע וביקוש הקובעים את המחירים או הכלל ההלכתי שקובע טווח מחירים של עד 1/6 מהמוצר למניעת הונאה? נמקו

המשנה שנלמד לקוחה ממסכת בבא מציעא [פרק ד משנה י'] ועוסקת בסוג אחר של הונאה -
הונאה דברים שהיא הונאה במילים.

כָּשֶׁם שְׂאוּנָאָה בְּמַקְחָ וּמְמַכְרָ,

כָּף אוּנָאָה בְּדְבָרִים

לא יאמר לו' :

בְּכַמָּה חֶפְזָ זָה?

וְהוּא אֵינּוּ רוֹצֵה לְקַח.

אם הִיָּה בְּעַל תְּשׁוּבָה,

לא יאמר לו' :

זְכוֹר מַעֲשֵׂיךָ הַרְאִישׁוֹנִים!

אם הוא בֶּן גָּרִים

לא יאמר לו' :

זְכוֹר מַעֲשֵׂה אָבוֹתֶיךָ!

שְׂנַאָמַר : (שמות כב) " וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצְנּוּ "

משנה, מסכת נזיקין, בבא מציעא [השער האמצעי], פרק ד, משנה י'.

השלימו את הפירושים החסרים :

כָּשֶׁם - כמו שיש שאוּנָאָה בְּמַקְחָ וּמְמַכְרָ -

אוּנָאָה בְּדְבָרִים - הטעיה או גרימת צער לאדם במלים ובאופן הדיבור . בעלי תשובה -

גרים - אנשים שעברו תהליך גיור והפכו מגויים

ליהודים. לא תונה - ולא תלחצנו

שאלות :

6 . המשנה פותחת בקביעת כלל :

כָּשֶׁם שְׂאוֹנְאָה בְּמִקַּח וּמִמְכָּר, כִּן אֹנְאָה בְּדַבָּרִים

א. מה אנו יכולים ללמוד ממקח וממכר על האופן בו אנו מדברים ?

ב. מלאו את הטבלה הבאה :

הונאה במילים	הונאה במקח וממכר	
		דומה :
		שונה:

ג. האם לדעתכם הונאה במילים חמורה כמו הונאה במקח וממכר ? נמקו !

7 . המשנה מביאה שלוש דוגמאות להסביר מהי אונאת דברים :

א. כתבו מה אסור לעשות בכל אחד מהמקרים שהמשנה מביאה :

מקרה 3:	מקרה 2 :	מקרה 1 :
מדוע אסור	מדוע אסור ?	מדוע אסור ?

ב. אלו מקרים דומים זה לזה? _____

8. מדוע המשנה מביאה את שני המקרים הללו? האם דוגמא אחת לא מספיקה?

9. המשנה מביאה מדרש הלכה: להזכירכם, זהו - לימוד הלכה מתוך דקדוק בפסוקי תורה.

א. עיינו במשנה וכתבו מהו הפסוק עליו נסמך מדרש ההלכה? _____

ב. מה למדו חז"ל מפסוק זה? _____

ג. האם מדרש הלכה זה עוזר לכם להבין למה המשנה מביאה שני מקרים דומים? _____

נמקו !

10. מה ההבדל בין הונאת דברים להלבנת פנים של אדם? _____

שימו לב הלבנת פנים: גרימת עלבון ובושה, הכלמה, ופגיעה באדם אחר מול אנשים רבים.

יחידה 10 - זכויות וחובות צופדים

השוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵלִים
וְאָמַר לָהֶם לְהִשָּׁפֵיךְ וְלִהְעָרִיב,
מִקּוֹם שֶׁנִּהְיָה שָׁלֵא לְהִשָּׁפֵיךְ וְשָׁלֵא לְהְעָרִיב - אֵינֹה רִשְׁאֵי לְכוֹפֵן
מִקּוֹם שֶׁנִּהְיָה לְזוֹן- יְזוֹן
לְסַפֵּק בְּמַתִּיקָה- יְסַפֵּק
הַפֶּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.

מַעֲשֵׂה בְּרִבִּי יוֹחֵן בֶּן מַתִּיָּא :
שֶׁאָמַר לְבָנוֹ: צֵא שְׂכוֹר לָנוּ פּוֹעֵלִים.
הֵלֶךְ וּפָסַק לָהֶם מְזוֹנוֹת
וְכִשְׁבָּא אֶצֶל אָבִיו, אָמַר לוֹ:
בְּנִי, אֶפִּילוֹ אֵתָה עוֹשֶׂה לָהֶם כְּסֵעוֹדֵת שְׁלֵמָה בְּשַׁעֲתוֹ,
לֹא יֵצֵאת יָדִי חוֹבָתְךָ עִמָּהֶן, שֶׁהֵן בְּנֵי אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב
אֵלָּא, עַד שֶׁלֹּא יִתְחִילוּ בְּמִלְאָכָה
צֵא וְאָמַר לָהֶם :
עַל מִנְתַּ שֶׁאֵין לָכֶם עָלַי אֵלָּא פֶת וְקִטְנִית בְּלֶבֶד.
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר
הַפֶּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה

משנה , מסכת בבא מציעא, פרק ז, משנה א

עבודה היא מרכיב מאוד משמעותי בחייו של אדם בוגר :

לפניכם מבחר אנשים עובדים:

1. חשבו מדוע אדם הולך לעבוד?

2. איזה רווחים והנאות יש לו מעיסוקו בעבודה מסוימת?

עבודה- תעסוקה, פעילות שמקבלים עבורה שכר. מקצוע- משלח יד, ובייחוד כזה הדורש לימוד או התמחות, עיסוק שמתפרנסים ממנו, עבודה שאדם הוכשר לעסוק בה. (מילון אבן שושן)

3. מה המשותף לאנשים המופיעים בתמונות?

4. מה ההבדלים בין האנשים המופיעים בתמונות?

5. איזה כלל/ חוק הייתי קובע בנושא עבודה? מדוע?

{זכרו את הכלל שכתבתם ובדקו בתום הלימוד האם המשנה עוסקת באותו נושא}

הז"ל באבות דרבי נתן [נוסח ב כא] אמרו :

גדולה היא מלאכה

כשם שנצטוו ישראל על השבת

כך נצטוו על המלאכה

שנאמר: "ששת ימים תעבוד ועשת כל מלאכתך" [שמות כ ט]

רבי שמעון בן צמח דוראן הוסיף וקבע :

אפילו יש לו במה להתפרנס חייב לעסוק במלאכה

6. מהי מלאכה? האם כל עבודה היא מלאכה?

7. למה מלאכה היא מצווה?

8. תנו דוגמאות לעיסוקים שיש בהם מלאכה?

בימינו יש איסור על עבדות, אדם לא יכול לקנות אדם אחר: איש, אישה, ילד או ילדה ולהתייחס אליו כעבד, כרכוש שממנו הוא יכול לדרוש כל דבר. בימינו אדם יכול להיות רק עובד, פועל אשר משכיר את זמנו, מרצו, כישירוניתו ויכולותיו לאיש אחר או לחברה למספר שעות, עליהם הוא מקבל תגמול כספי.

☒ חשבו מה הם הזכויות והחובות של העובד - מלאו את הטבלה הבאה :

זכויות העובד	חובות העובד	
		1.
		2.
		3.
		4.

ההלכה היהודית דנה בהרבה מקומות בחובתו של העובד ולומדת מתוך פרשנות פסוקי התורה את חובות העובד וזכויותיו.

העובד מחויב לעשות את מלאכתו בנאמנות ובמסירות.

זכויות העובד כוללות: יום מנוחה, שעות עבודה מוגדרות, איסור ניצול של העובד ועוד. מוסר העבודה של העובד מהווה עמוד מרכזי ביחסי עובד ומעביד

המשנה שלנו [מסכת בבא מציעא, פרק ז, משנה א] דנה בחובות וזכויות העובד וקובעת כלל איך ראוי לנהוג. אנו נלמד את המשנה בשני חלקים- **החלק הראשון-הרישא** זן במגוון זכויות העובד **החלק השני-** הסיפא: מביא סיפור ומחלוקת - לגבי הזכות של העובד להזנה

השׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵלִים
וְאָמַר לָהֶם לְהִשָּׁכֵם וְלִהְעָרִיב,

מָקוֹם שֶׁנִּהְגוּ שְׂלֵא לְהִשָּׁכֵם וְשְׂלֵא לְהְעָרִיב - אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְכוּפֵן

מָקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לְזוֹן- יְזוֹן

לְסַפֵּק בְּמַתִּיקָה- יְסַפֵּק

הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.

☒ **לפניכם ביאור מילים מן המשנה :**

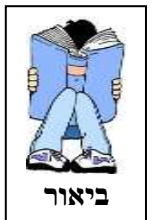
הפסוק *ואמר להם להשכים ולהעריב* - *ישאלו את הפועלים להשכין אותם ולהעריב אותם*.

ואמר להם להשכים ולהעריב : ביקש מהם לעבוד מזריחת השמש עד שעת השקיעה החמה
לכופן - _____

לזון- לתת לפועלים אוכל ושתייה במהלך העבודה.

לספק במתיקה : _____

יספק : _____

שאלות :

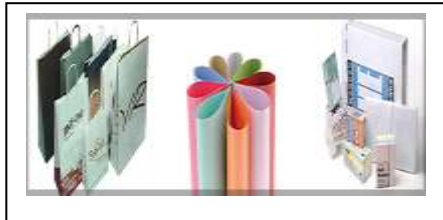
9. העתיקו מהמשנה את הכלל הקובע את זכויות העובד : _____

_____ הסבירו את הכלל בלשונכם :

תנו דוגמאות נוספות לדוגמאות המובאות במשנה עצמה ליישום כלל זה:

10. לפניכם מספר מקרים - קראו וענו על השאלות:

א. בבתי חרושת גדולים המעסיקים הרבה אנשים נוהגים לתת לפועלים ארוחה חמה בחדר אוכל.

מפעל ליצור נייר - 'נייר לייט' מעסיק 100 עובדים.

לאחרונה המפעל נתקל בקשיים כלכליים,

לכן הוחלט לסגור את חדר האוכל

ולבקש מהעובדים להביא אוכל מהבית.

האם מותר למפעל לא לספק ארוחות חמות:

_____ מדוע?

ב. בסוף שנת הכספים החנויות והמפעלים נוהגים לערוך ספירת מלאי של הציוד הקיים.

בתקופה זו נדרשים העובדים להוסיף שעות עבודה ולעבוד מהבוקר עד הערב - כדי לסיים

את המשימה בזמן.

אפי מועסק במחסן ציוד כלי כתיבה -

לפי הסכם העבודה שלו הוא עובד 6 שעות עבודה ביום.

בזמן ספירת מלאי הוא התבקש לעבוד יותר אך הוא סירב

בטענה שזה שאינו חייב בכך לפי הסכם העבודה.

האם בעל המחסן יכול לכפות על אפי הוספת שעות עבודה:

_____ מדוע?

ג. בישראל נוהגים כשפועלים באים לעבוד בבתים שבעלי הבית מגישים קפה, עוגיות ושתייה

קרה. משפחת שלו - נתנה לפועלים מפתחות ולא הייתה בבית בזמן העבודה.

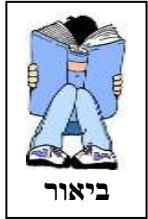
הפועלים היו צמאים ורעבים אך משפחת שלו

לא השאירה שום אספקה של אוכל או שתייה.

האם משפחת שלו נהגה כראוי:

_____ מדוע?

עתה נעבור ללמוד את החלק השני של המשנה מסכת בבא מציעא, פרק ז, משנה א. בחלק זה מביאה המשנה סיפור באמצעותו היא מציגה מחלוקת.

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן מֵתִיא :
שָׁאֵמַר לְבָנָו: צֵא שְׂכֹר לָנוּ פּוֹעֲלִים.
הֵלֵךְ וּפְסַק לָהֶם מְזֻנּוֹת
וּכְשָׁבָא אֶצֶל אָבִיו, אָמַר לוֹ:
בְּנִי, אֲפִילוּ אִתָּה עוֹשֵׂה לָהֶם פְּסָעוֹת שְׁלֵמָה בְּשַׁעְתּוֹ,
לֹא יֵצְאֶתְּ יָדֵי חוֹבְתְךָ עִמָּהֶן,
שֶׁהֵן בְּנֵי אֲבָרְהָם: צָחַק וַיַּעֲקֹב!
אֵלָּא, עַד שֶׁלֹּא יִתְחִילוּ בַּמְלָאכָה
צֵא וְאָמַר לָהֶם :
עַל מְנַת שְׂאִין לָכֶם עָלֵי אֵלָּא פֶת וְקִטְנִית בְּלִבְדִּי.
רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹסֵף
הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה

פסק - סיכם עם הפועלים לא יצאת ידי חובתך עמהן - לא מספיק מה שתתן להם
תהיה חייב להם עוד על מנת- בתנאי שאין לכם עלי - שאני חייב לכם רק אוכל
מסוג מסוים פת - לחם קטנית - ירקות שגדלים בתרמיל כגון : שעועית ואפונה, פול

רבן שמעון בן גמליאל - חכם מתקופת המשנה, חי במאה השנייה לספירה. רבן שמעון היה בנו של רבן גמליאל דיבנה, הוא שימש כנשיא הסנהדרין אחרי מרד בר כוכבא, והיה שותף לשיקום הארץ אחרי כשלון המרד. הוא היה אביו של רבי יהודה הנשיא עורך המשנה.

שאלות :

11. מה עשה בנו של רבי יוחנן בן מתיא ?

12. כיצד הגיב אביו למעשה בנו ?

מדוע נהג כך ?

כיצד ביקש רבי יוחנן מבנו לתקן את הטעות ?

13. כתבו -מה הבדל בין האמירה: א. פסק להם מזונות

ל- ב. 'שאיין ל'כם עלי אלא פת וקטנית בלבד

14. בסיפור זה מציג רבי יוחנן בן מתיא עמדה הלכתית. רבן שמעון בן גמליאל חולק עליו - ומציג

עמדה אחרת שאותה למדנו בחלק א' של המשנה שלנו.

א. מלאו את הטבלה הבאה :

רבן שמעון בן גמליאל	רבי יוחנן בן מתיא	
		מה הכלל הקובע איזה אוכל נותנים לפועלים?

ב. עם איזה מהחכמים אתם מסכימים ?

ג. מדוע ?

כדאי לדעת : במהלך המאה ה-19 התחוללה המהפכה התעשייתית שהחלה באנגליה והתפשטה באירופה. אנשים רבים עזבו כפרים ועברו לעיר הגדולה כדי לעבוד. ביקוש לעבודה היה גדול על פני ההיצע, בעלי בתי החרושת דאגו לרווחיהם ולא שמו ליבם לרווחת עובדיהם. לא הייתה הגבלה לשעות העבודה של הפועלים, ולא נקבע שכר מינימום, כמו כן הועסקו ילדים בני 8 - 10 כמו מבוגרים ולא ניתנו חופשות לאנשים. רק לפני כ-130 שנה החלו אנשים להיאבק למען זכויות עובדים. הם דרשו הגבלת שעות עבודה, שכר מינימום, זכויות לחופשות ותנאי עבודה ראויים, זכות להתאגד ולהפגין, זכות לפנסיה - לביטחון עתידי, ולפיצויים במקרה של פגיעה או פיטורין.

בשנת 1948 התקבלה באו"ם - ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם. סעיף 23 קובע את זכויות העובדים בעולם [כללים שמקובלים בחוק לפחות בכל מדינות המערב] :

- (1) כל אדם זכאי לעבודה, לבחירה חופשית של עבודתו, לתנאי עבודה צודקים והוגנים והגנה מפני האבטלה. (2) כל אדם, ללא כל אפליה, זכאי לשכר שווה בעד עבודה שווה.
- (3) כל עובד זכאי לשכר צודק והוגן, אשר יבטיח לו ולבני ביתו קיום ראוי לכבוד האדם שיושלם, אם יהיה צורך בכך, על ידי אמצעים אחרים של הגנה סוציאלית. (4) כל אדם זכאי לאגד אגודות מקצועיות ולהצטרף לאגודות כדי להגן על ענייניו.

בדקו את הכלל שכתבתם בתחילת הלימוד - האם הוא תואם את המשנה, את החוק הבינלאומי?

16. בחופשות הקיץ ישנם ילדים שעובדים במקומות שונים- כתבו כללים (משנה לימינו) עבורם?

17. הזרו והסתכלו בתמונות בתחילת היחידה וחשבו- האם כולם זקוקים לאותה הגנה/ חוקים

כעובדים? האם יש הבדלים בין עובדים ומקצועות שונים?

ועוד נקודה למחשבה – עובדים זרים בישראל

עובדים זרים הנמצאים בארץ באופן חוקי ובלתי חוקי הם העובדים החלשים ביותר בחברה- הרבה פעמים הם מנוצלים ולא מקבלים זכויות בסיסיות כמו: שכר הוגן, מנוחה, חופשה ועוד. ארגון 'קו לעובד' דואג לזכויותיהם מתוך תפיסה שכל אדם, ללא קשר למוצאו ומעמדו, זכאי להגנה מפני ניצול ופגיעה בכבוד האדם ובצלם אנוש.

ברמה הפרטנית קו לעובד מספק לעובדים ברמות השכר הנמוכות מידע בעניין זכויות בעבודה.

ברמה הציבורית קו לעובד פועל לשינוי באמצעות הגשת עתירות עקרוניות לבתי-המשפט, הכנת הצעות חוק, עבודה מול הכנסת, משרדי הממשלה.

18. למדנו שההלכה היהודית במשך דורות, מאז תקופת חז"ל דאגו לזכויות עובדים.

חשבו – מה אנו יכולים ללמוד מכך על היחס של חז"ל לאדם?

יחידה 11 - דני ממונות דני נפשות - מצרכת המשפט הצפרי

א. כמה יושבים בדין?

חשבו יחדיו בכיתה ורשמו את התשובות הכיתתיות – זכרו לבדוק את התשובות בתום לימוד המשניות

- כמה שופטים יושבים ודנים בכל משפט?
- האם זהו מספר קבוע? האם מספר זוגי/ אי זוגי – האם יש לכך חשיבות?
- האם לדעתכם המספר משתנה? מתי יהיו יותר שופטים במשפט? במה זה תלוי?

בפרקי אבות ישנה התייחסות למשפט בו יש שופט אחד, קראו את המשנה :

הוא (רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי) היה אומר:

אל תהי דן יחידי,

שאין דן יחידי אלא אחד

(משנה, נזיקין, אבות, פ"ד, י)

1. מה ממליץ רבי ישמעאל לשופט? (מה פירוש דן יחידי?, מי דן יחידי? את מי?)

עפ"י רבי ישמעאל רק "אחד" יכול לדון יחידי (=לבדו), מיהו אותו "אחד"?
(רמז: למי קוראים "האחד" למשל בקריאת שמע?)

2. מה ההבדל בין הקב"ה לשופט האנושי? מדוע יכול הקב"ה לשפוט לבדו ואילו לשופט (אדם) זה לא מומלץ?

3. מדוע עדיף שיהיו כמה שיותר שופטים? מה זה מאפשר?

4. באילו סוגי משפטים יהיו לדעתכם יותר/פחות שופטים? הסבירו את תשובתכם.

סנהדרין גדולה

למבנה של מערכת המשפט בישראל יש שורשים ארוכים בהיסטוריה של עם ישראל, נלמד היום כיצד התנהלה מערכת המשפט בתקופת המשנה.
נקרא את המשנה במסכת סנהדרין (פרק א, משנה ו)

סנהדרין גדולה הייתה של שבעים ואחד,

וקטנה של עשרים ושלושה.

מניין לגדולה שהיא של שבעים ואחד?

שנאמר "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל"

ומשה על גביהן--הרי שבעים ואחד;

1. איזה סוגים של ערכאות (סנהדרין) ישנן? מה מבדיל ביניהן?

חז"ל למדו על מספר השופטים שצריכים להיות בסנהדרין הגדולה מתוך התורה:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה: אֶסְפֶּה-לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל,

אֲשֶׁר יִדְעֶתָ, כִּי-הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו;

**וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד, וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ.
וְיַרְדְּתִי, וְדַבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם, וְאַצְלַתִּי מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ, וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם;
וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשְׁאֵה הָעֵס, וְלֹא-תִשָּׂא אִתָּהּ לְבַדָּךְ (במדבר, יא, טז-יז)**

דונו ביניכם בכיתה:

- ☛ מתי אמר אלוהים למשה את הדברים הללו? (היכן היה העם באותה תקופה?)
- ☛ את מי אמר אלוהים למשה לאסוף? מה היה תפקידם בעם?
- ☛ כמה זקנים נצטווה משה לאסוף? ולאן הביא אותם? מדוע דווקא לשם?
- ☛ מה קרה באהל מועד?
- ☛ מה פירוש "ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם"? איזו רוח הייתה על משה?
- ☛ כיצד ניתן להבין את המילה "להאציל" (איזו מילה הייתם שמים במקומה)?
- ☛ מדוע חשוב היה להי "להאציל" מסמכותו ומרוחו של משה על שופטים אחרים? מה יכלו הזקנים לעשות עם הרוח הזאת?
- ☛ מה הייתה כוונתו של ה' כשהעביר חלק מכוחו של משה לאנשים אחרים?
- ☛ מדוע לא רצה ה' שמשה יישא את "משא העם" לבדו?

בפסוק שקראנו בספר במדבר ביקש אלוהים ממשה לאסוף שבעים זקנים שכבר עסקו בקביעת חוקים, שיפוט ושיטור ולהביאם אל אהל מועד. שם "העביר" אלוהים חלק מ"רוחו" של משה (גדולתו בתורה, רוח הקודש, ידיעותיו וניסיונו בענייני משפט וצדק) אל הזקנים כדי שיעזרו למשה לשפוט את העם ההולך במדבר. הייתה זו תחילת יצירתה של מערכת משפט שליוותה את העם מהמדבר אל ארץ ישראל לחיים של התיישבות והתבססות. מהפסוקים הללו המציינים את תחילת התהוותה של מערכת המשפט היהודית-ישראלית לקחו חז"ל את המספר 70 והוסיפו לו עוד אחד – הלא הוא משה. וכך הגיעו למספר השופטים בסנהדרין הגדולה. נקרא את הקטע הבא (מתוך: מסכת סנהדרין, פרק א, משנה ה)

אין דנין :
לא את השבט,
ולא את נביא השקר,
ולא את כוהן גדול,
אלא בבית דין של שבעים ואחד.
אין מוציאין למלחמת הרשות - אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.
אין עושין סנהדריות לשבטים - אלא בבית דין של שבעים ואחד

2. מי עומד בפני הסנהדרין? (בית דין של 71 שופטים)?

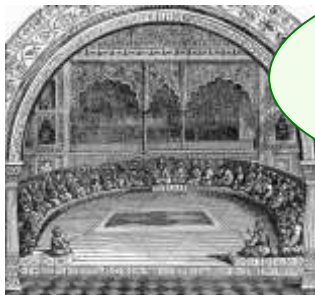
3. לדעתכם, על איזו עבירה ניתן לשפוט שבט שלם?

4. על איזו עבירה עלול הכהן הגדול לעמוד לדין? מדוע נחוצים שבעים ואחד שופטים כדי לדון אותו?

5. במה עסקה הסנהדרין הגדולה? האם היא עסקה רק בשיפוט וענישה?

6. מה המשותף לכל המקרים שהוזכרו כאן?

הידעת?

סנהדרין הייתה כחצי גורן עגולה,

כדי שיהו רואין זה את זה

(סנהדרין, פרק ד, משנה ג)

8. מדוע חשוב שהשופטים יראו זה את זה בזמן המשפט?

9. האם כיום יושבים השופטים בבית המשפט כך שיוכלו לראות זה את זה? (כיצד הם יושבים?)

10. מי יושב בימינו בצורת ישיבה הדומה לזו של חכמי

הסנהדרין? (רמז: בתמונה) האם ישנו מכנה משותף בין שני המוסדות?

ב. דיני ממונות ונפשות

דיני ממונות - בשלשה.

גזילות וחבלות - בשלשה.

נזק וחצי נזק ,

תשלומי כפל ,

ותשלומי ארבעה וחמשה - בשלשה.

האונס

והמפתה

והמוציא שם רע - בשלשה

דברי רבי מאיר

וחכמים אומרים : מוציא שם רע

בעשרים ושלשה

מפני שיש בו דיני נפשות

משנה מסכת סנהדרין, פרק א, משנה א

11. מי הם ה"שְׁלֵשָׁה"? מי הם ה"עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה"? במה הם עוסקים? האם תחומי העיסוק שלהם שונים?

12. מה ההבדל בין דיני ממונות ודיני גזילות וחבלות?

13. מה משותף לגזילות ולחבלות (מדוע הם מופיעים יחד ונפרדים מדיני ממונות)?

14. לפניכם פסוקים מהתורה. התאימו מושגים שמופיעים במשנה לפסוק :
נזק , חצי נזק , תשלומי כפל , תשלומי ארבעה או חמישה

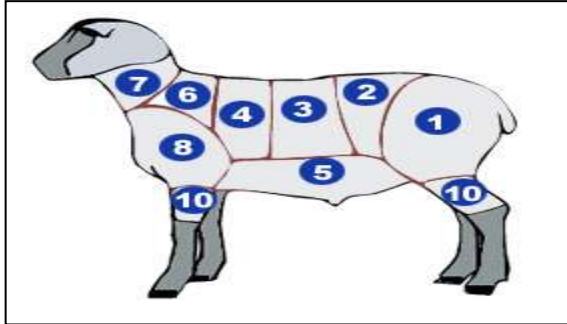
1. אִם-הִמָּצָא תִּמְצָא בְּיָדוֹ הַגֵּנֶבֶה
מִשׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֵׁה חַיִּים
שְׁנַיִם יִשְׁלַם. [שמות כב,ג]

2. וְכִי-יִגַּף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת
וַיִּמְכְּרוּ אֶת-הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצוּ אֶת-כֶּסֶפוֹ
[שמות כא לה]: וְגַם אֶת-הַמֵּת יַחֲצוּן

3. או נודע כי שור נגח הוא מתמול
בְּעָלְיוֹ שְׁלֵם יִשְׁלַם שְׁלֹשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרָנוּ
[שמות כא לו]: שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה-לוֹ

4. כי יגנב-איש שור או-שה וטבחו או
ישלם תחת השור מכרו חמשה בקר
[שמות כא לז]:. וארבע-צאן תחת השוה

15. מה המכנה המשותף לכל המקרים המופעים בחלק אי של המשנה?

בחלק ב של המשנה ממסכת סנהדרין [פרק א משנה א] המשנה מציינת מקרים נוספים הנידונים בהרכב של שלושה שופטים. סביב אחד מהמקרים מתקיים מחלוקת: האם הם נידונים בהרכב של שלושה שופטים או בהרכב סנהדרין קטנה - 23 שופטים.

מוציא שם רע... יש בו דיני נפשות

לכל אדם יכול להיות שם טוב או שם רע.
מחבר ספר קוהלת היה סבור כי:

טוב שם משמן טוב

(קוהלת ז, א)

פרוש הפתגם: השם הטוב (המוניטין, מה שחושבים עליך) של אדם חשוב יותר משמן טוב (שהוא יקר). כלומר – דברים יקרים ועושר חשובים פחות משמו הטוב של אדם. (מתוך: פתגמון, אתר מטי"ח) נסו לחשוב –

- האם נתקלתם במצבים בהם שמו הטוב של אדם היה חשוב יותר מדברים יקרים?
- האם ישנם דברים שאנחנו מקבלים בזכות שם טוב ולא יכולים לרכוש אותם באמצעות כסף?
- איך יכול ילד או תלמיד בכיתה להשיג לעצמו שם טוב?

- כיצד יכול שם טוב להקל על חייו של אדם? (האם לדעתכם, הוא יכול גם להקשות?)
- ממה עשוי השם הטוב שלכם? לדעתכם, באילו תחומים רכשתם לעצמכם שם טוב?
- באילו תחומים הייתם רוצים לרכוש לעצמכם שם טוב? באילו תחומים פחות חשוב לכם?

חשיבות השם נובעת מכך ששם טוב או רע נשארים לזמן רב. שימו לב גם לביטוי הבא:

שְׁמוֹ הוֹלֵךְ לְפָנָיו

שוחחו ביניכם: כיצד לדעתכם יכול שמו של אדם ללכת לפניו? האם אתם מכירים אנשים ששםם הולך לפניהם?

חז"ל משווים אדם שכבודו נפגע לגחל ש"אף על פי שהוא כבה מבחוץ, עדיין הוא בוער מבפנים. כך כל מי שהוא מקבל לשון הרע, אף על פי שאתה הולך ומפייסו והוא מתפייס, עדיין הוא בוער מבפנים" (בראשית רבה צה, יט).

16. כיצד ניתן להוציא למישהו שם רע?

17. באילו תחומים ניתן להוציא למישהו שם רע?

18. מדוע לדעתכם משווים חז"ל בין אדם שהוצא לו שם רע לגחל?

19. כיצד אתם מרגישים כשפוגעים בכבודכם או כשאתם רואים כיצד עושים זאת למישהו אחר?

ג. הכניסו את העדים - סנהדרין פרק ג, משנה ה'.

כיצד מאימין את העדים על עדי נפשות?
היו מכניסין אותן ומאימין עליהן :
שמה תאמרו מאמד, ומשמועה, עד מפי עד, ומפי אדם נאמן שמענו :
או שמה אי אתם יודעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה

היו יודעין, שלא כדיני ממונות דיני נפשות :

דיני ממונות,

אדם נותן ממון ומתכפר לו ;

דיני נפשות,

דמו ודם זרעיותיו תלוין בו עד סוף העולם.

שכן מצינו בקין שהרג את אחיו,

שנאמר "דמי אחיך, צועקים" (בראשית ד, י),

אינו אומר דם אחיך אלא "דמי אחיך", דמו ודם זרעיותיו.

(דבר אחר, "דמי אחיך", שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים).

לפיכך נברא אדם יחידי ,

ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל - מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא ;
וכל המקיים נפש אחת מישראל - מעלה עליו כאילו קיים עולם מלא.

.....

ולהגיד גדלתו של הקדוש ברוך הוא

שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד,

וכלן דומין זה לזה :

ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון,

ואין אחד מהן דומה לחברו.

א. העדים ותפקידם

1. מיהם עדי הנפשות? (באיזה משפט הם מופיעים)?

2. מדוע צריך לאיים עליהם? כיצד מאיימים עליהם?

3. אלו עדויות אינן מתקבלות?

4. כיצד ניתן "לדרוש ולחקור" את העדים?

דיני נפשות ודיני ממונות - מה ההבדל?

5. לדעתכם, מה ההבדל בין "דיני ממונות" ל"דיני נפשות"?

6. מה ההבדל בין עדי ממונות לעדי נפשות?

7. מה פירוש "אדם נותן ממונו ומתכפר לו"?

8. באיזה הקשר נאמר "קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה" (בדקו בתנ"ך) איזו מילה מוזרה לחז"ל במשפט הזה?

9. מה למדים חז"ל מכך שהמילה 'דם' מופיעה ברבים ולא ביחיד כמקובל?

מה צריכים ללמוד מכך עדי הנפשות?

10. שוחחו ביניכם ונסו להסביר את האמירה הבאה: **לפיכך נברא אדם יחידי בעולם, ללמד שכל המאבד נפש אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא; וכל המקיים נפש אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא.**

ה'דצת - חסידי אומות עולם

בתקופת השואה נרדפו ונרצחו שישה מליון יהודים. חל איסור חמור לסייע להם בכל דרך שהיא (הסתרה, מתן מזון וכו') ומי שנתפס עושה כן נחשב לבוגד ואף הסתכן בגזר דין מוות. יחד עם זאת, לא מעט אנשים (לא יהודים) ממדינות שונות סיכנו את חייהם וחיי משפחותיהם, הושיטו את ידם וסייעו ליהודים בדרכים שונות. האנשים שעשו זאת ושרדו (רבים) אכן נענשו ונהרגו על מעשה ההצלה שלהם) זכו להכרה על ידי ממשלת ישראל שקמה אחרי

השואה וקיבלו מארגון 'יד ושם' את התואר "חסידי אומות עולם". על המדליה המוענקת לחסידי אומות העולם (עד היום קיבלו למעלה מ-22.000 איש את התואר) נכתבו המילים הבאות "כל המקיים נפש אחת – כאילו קיים עולם מלא"... (ראו את תמונת המדליה משני צדדיה). רבים מחסידי אומות העולם חיים כיום במדינת ישראל.

• **לפיכך נברא אדם יחידי.... ואין אחד מהן דומה לחברו**

מה אני חושב על אמרת חז"ל זו

מה המשמעות המעשית שלה בכיתה, במשפחה- האם ומה אני צריך לעשות
